

ŽBRASLAVSKÉ
NÁMĚSTÍ
V PRAZE

ARCHEOLOGICKÁ, HISTORICKÁ
A IKONOGRAFICKÁ REŠERŠE

Pavel Taibl
František Flek
Tomasz Cymbalak

PRAHA 2022

Tato práce vznikla tvůrčím zpracováním archeologických a archivních výzkumů a je chráněna autorským právem podle zákona č. 121/2000 Sb.

Ve smyslu tohoto zákona jsou chráněny i jednotlivé části této práce, jako jsou plánové a obrazové přílohy apod. Části této práce nebo celek lze uveřejnit pouze se souhlasem autorů.

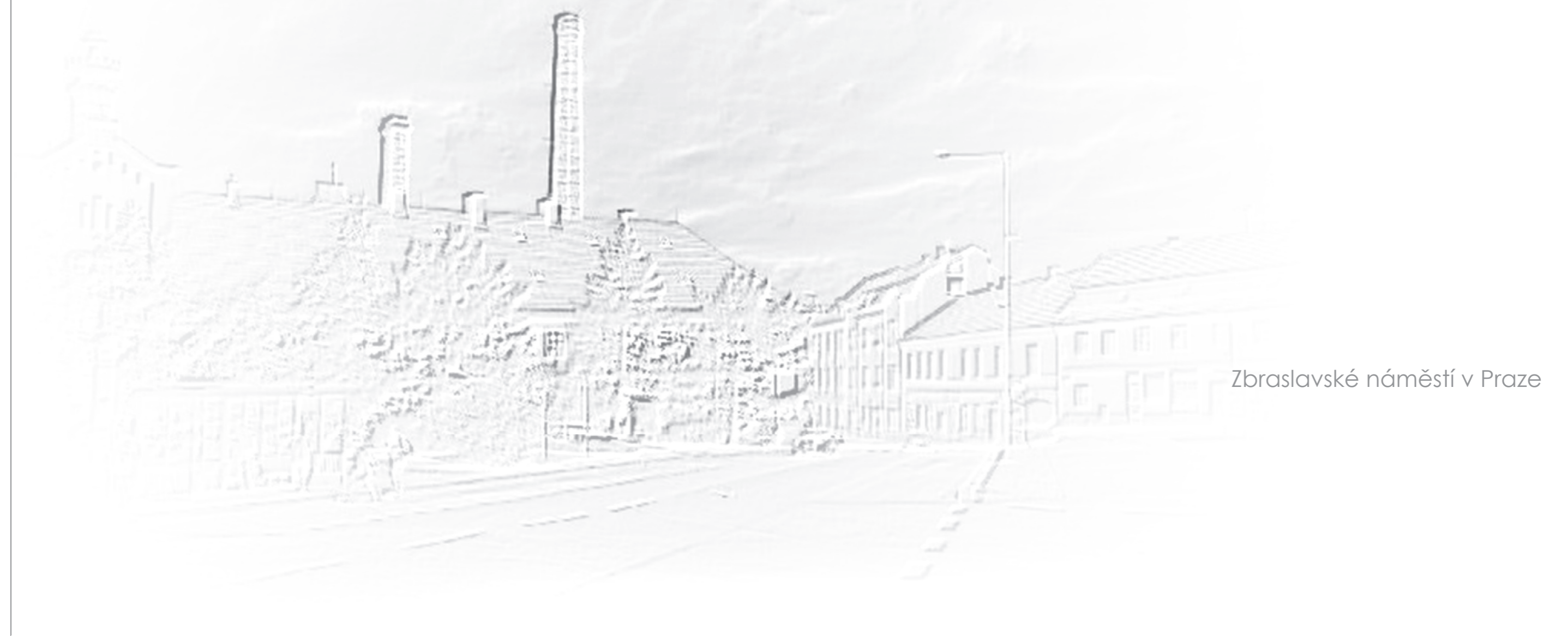
© Praha 2022

© Pavel Taibl, František Flek, Tomasz Cymbalak 2022

Obsah

I.	ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – vyhodnocení prostoru z hlediska výskytu a ochrany archeologických památek	4
1.	Úvod	5
2.	Vymezení prostoru, přírodní procesy a geomorfologický rámeček	5
3.	Historie osídlení Zbraslavi	6
4.	Komunikační síť	8
5.	Archeologické výzkumy na ploše náměstí a v jeho těsném zázemí	9
6.	Archeologický potenciál prostoru, památky skryté pod zemí	13
7.	Památková péče a preventivní ochrana archeologických terénů	13
8.	Shrnutí poznatků archeologie	14
9.	Památkově významné objekty na náměstí a v jeho blízkém okolí	15
	PLÁNOVÁ DOKUMENTACE	17
10.	Seznam zkratk	33
11.	Výběr z literatury	33

I ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE

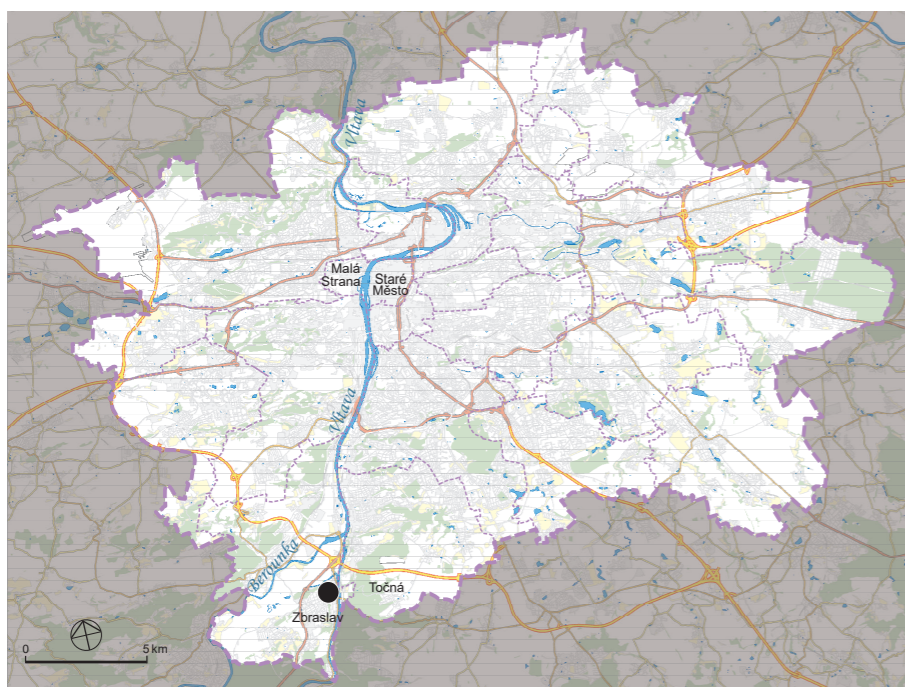

Zbraslavské náměstí v Praze

1. Úvod

Zbraslavské náměstí představuje z pohledu obyvatel a návštěvníků této městské části Prahy tradiční historické jádro zdejšího osídlení. Toto největší veřejné prostranství je často mylně vnímáno jako místo samotného počátku Zbraslavi. Byla to především archeologie, která prostřednictvím svých terénních výzkumů v průběhu 90. let 20. století částečně vyřešila otázku priority podkláštérního osídlení. Vznik nejstaršího středověkého osídlení Zbraslavi byl tak posunut o několik století dále na počátek 13. století. Někdy v této době, po odeznění pohřebních aktivit souvisejících s existencí starších, volně roztroušených pohřebišť z 9. a 10. století se na ploše části náměstí a na ni navazujícího prostoru ulice U Národní galerie začíná postupně vyvíjet osídlení. V průběhu následujících staletí došlo k rozšíření sídlištních aktivit na ploše mírně sešikmeného plató či nevyhraněné ostrožny, a to směrem k řece Vltavě. Impulzem pro rozšiřování zbraslavského sídelního areálu se stala výstavba cisterciáckého kláštera jako panovnického založení Václavem II. Obvodová zástavba náměstí se postupně vytvořila v průběhu 17./18. století, přestože z počátku domy netvořily souvisle zastavěnou frontu jako dnes. Prakticky všechny strany dnešního náměstí obsahují ve své hmotě pozůstatky nejstarší kamenné zástavby. V průběhu 19. století se jeho půdorysná podoba dotvořila do takřka současné podoby.

Pro nejstarší, pravěké a raně středověké období náměstí jsou jedinými zdroji informací prameny archeologické povahy, které přibývají takřka při každém stavebním zásahu pod současnou úroveň povrchu. Jejich výpověď obsahuje cenné údaje nejen o jeho stavebních proměnách, ale také např. informace o přírodním prostředí místa a materiální kultuře

Obr. 1. Rozsah Velké Prahy s vyznačením dotčeného území.

jeho obyvatel. Zcela zásadní komponentu historického podzemí náměstí dnes představují místy až 1,5 metru mocné antropogenní terény. Na jejich struktuře a vzhledu se podepsaly způsob a podmínky, za kterých vznikaly. Další, neméně důležitou komponentou jsou vlastní objekty a konstrukce vypovídající o podobě zástavby. Jejich množství a funkce se v průběhu času výrazně měnila. Odraz uvedených dějů především pro starší období písemné prameny nezachycují. Archeologie se svými metodami výzkumu tak v uvedených případech sehrává zcela nezastupitelnou roli při procesu jejich rekonstrukce.

2. Vymezení prostoru, přírodní procesy a geomorfologický rámeček

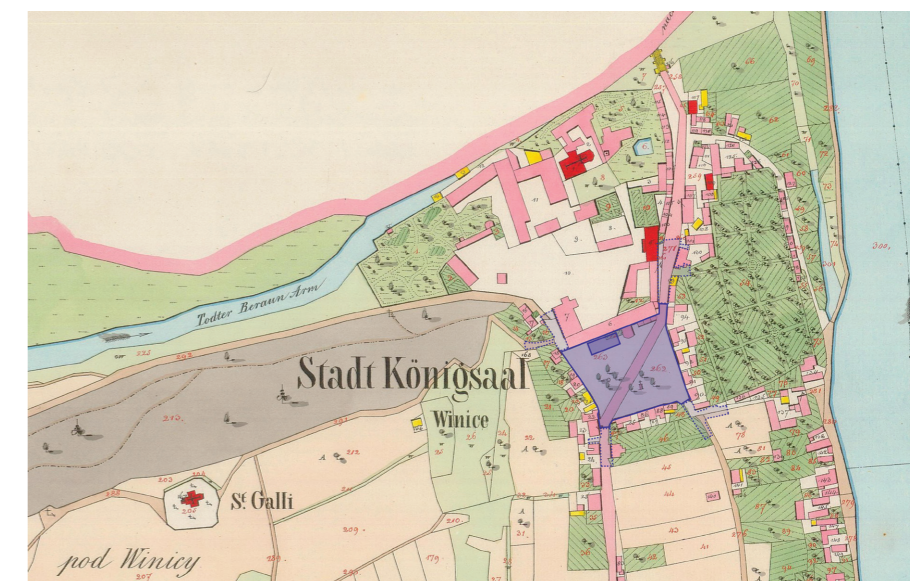
Plocha Zbraslavského náměstí byla v průběhu vývoje města výrazně upravována. Zdejší výškové poměry se zde během staletí proměňovaly a postupně vyvíjely. Dnes se celý prostor jeví jako rovinatý se sklonem od severozápadu k jihovýchodu. Nejvyšší část náměstí se nalézá při vyústění Bartoňovy ulice, nejnižší nadmořskou výšku má prostranství u budovy úřadu městské části při ústí ulice Elišky Přemyslovny. Na délce 130 m činí výškový rozdíl necelé dva metry (190,86 m n. m. u ústí Bartoňovy ulice a 192,70 m n. m. u Žitavského ulice). V raném středověku (v 10. a v 1. polovině 11. století), tedy v době, kdy lidský faktor nebyl při utváření geomorfologických poměrů pražského pravobřeží rozhodující, byl původní reliéf pravděpodobně značně odlišný od současného. Dělíme jej na tři stupně, přičemž prvním, nejvýše posazeným – v úrovni 201,0–206,0 m n. m. byl výše popsán. Další se rozprostírá v jižním prostoru zámku, v ulicích U Národní galerie a Opata Konráda (výšková úroveň 195,0–201,0 m n. m.). Nejnižší stupeň se nachází v inundačním území řeky (CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 256).

V rámci geologického systému patří plocha Zbraslavského náměstí pod *Pražskou plošinu*, kterou se nazývá členitá pahorkatina ve středních Čechách, ležící převážně v údolí Vltavy. Geologický podklad tvoří proterozoické a staropaleozoické horniny Barrandienu, permokarbonské křídové sedimenty s lokalitami neogenních a pleistocenních sedimentů. Reliéf je rozčleněn s neogenními zarovnanými povrchy, exhumovaným předkřídovým zarovnaným povrchem, strukturními hřbety a sukami, epigeneticky založenou údolní sítí a neogenními a pleistocenními říčními terasami Vltavy. Reliéf je dotvářen sprašovými pokryvy a závějemi (JEŘÁB 2016, 2).

Z hlediska regionálního členění reliéfu České republiky náleží sledované místo ke geomorfologickému celku III – *Hořovická pahorkatina*, resp. k jeho podcelku III-1 – *Hořovická brázda* a ke geomorfologickému okrsku I-1a – *Řevnická brázda*. Uvedenou facii lze charakterizovat jako výraznou strukturní sníženinu barrandienského směru (JZ–SV) na měkkých horninách ordoviku (převážně břidlicích). Brázdu sledující, severozápadní část úpatí Hřebenů, přehlubuje široké údolí Berounky (od Řevnic – po soutok s Vltavou), s výrazně vyvinutými kvarténními terasami téměř úplného systému (do relativní výšky kolem 80 m nad řekou; BALATKA 2001, 16n., obr. 1). Plocha Zbraslavského náměstí se nachází v nejsevernější části výše zmíněného geomorfologického okrsku – u hranice s okrskem I-1d – *Pražské kotliny*.

Skalní podklad lokality je tvořen horninami letenského souvrství ordovického stáří (starší prvohory – stratigrafické odd. *Beroun*), zastoupené křemenci, drobnými a písčítými až prachovitými břidlicemi. Pro souvrství je typické rychle nepravidelně se střídající hrubšími a jemnějšími uloženinami, připomínajícími flyšové sedimenty. Ze sedimentárních struktur je pro letenské vrstvy charakteristické laminární a proudové zvrstvení i rozmyvy. Daleko více se vyskytují bioglyfy, a to jak na povrchu vrstevních ploch, tak i uvnitř vrstev; chodbičky zpravidla vyplňuje jíl a klastická slída (CHLUPÁČ ET AL. 1992, 101). V rámci letenského souvrství na území Prahy leží lokalita v nejnižším ze tří pruhů těchto sedimentů (existence tektonických zlomů), který se táhne od Zbraslavi, přes Komořany, Modřany, Krč, Horní Roztyly, Chodov, Hostivař, Dolní Měcholupy a Dubeč k Újezdu nad Lesy. Tento pruh má barrandienský směr přibližně souhlasný s osou prvohorní Pražské pánve: JZ–SV. Skála je v místě výzkumu pohřbena pod fluvialními sedimenty. Na povrch vystupuje na několika místech v prostoru blízkého vrchu Havlín a na pravém břehu Vltavy mezi Závistí a Komořany, kde vytváří výrazný skalní profil (JEŘÁB 2016, 2).

Nejvyšší části kvarténního pokryvu mají být tvořeny okrovými až narezlými jemně písčítými i prachovitými hlínami s příměsí muskovitu, drobného štěrku a ojedinělými valouny hrubšího štěrku. Mělo by se jednat o sedimenty pleistocenní štěrkopískové terasy – povodňové náplavy würmského stáří (fluvialní písčité štěrky: wurm). V průběhu mladších čtvrtohor (holocénu) – se na substrátu fluvialních sedimentů postupně vytvářela hnědá půda prachovitá až jemně písčité konzistence, která ve své bazální části postupně světlala a pozvolna přecházela do povodňových uloženin (JEŘÁB 2016, 2).

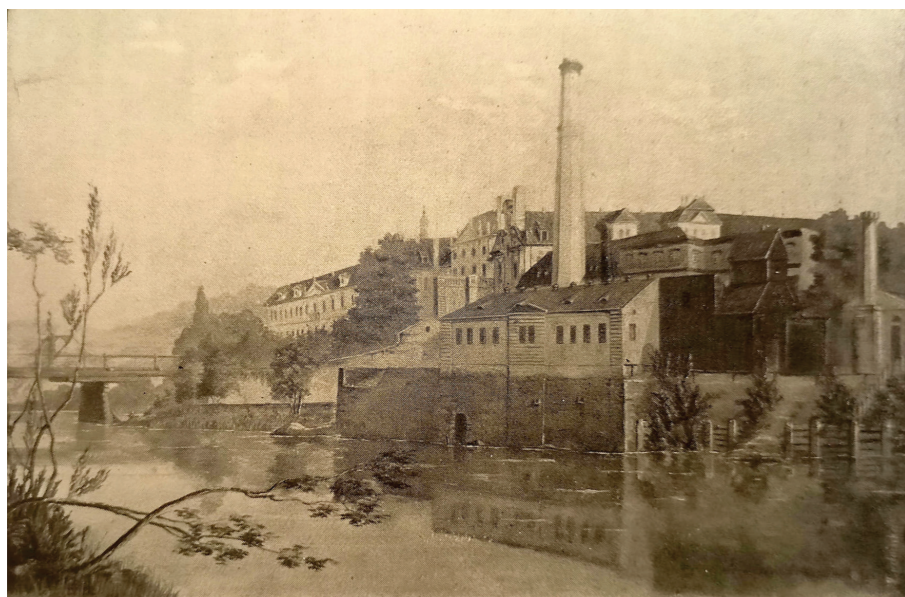

Obr. 2. Výřez z mapy stabilního katastru z roku 1840 spolu s vyznačeným Zbraslavským náměstím – *fiarově*. Na obrázku je již vidět kompletně dotvořené půdorys náměstí, tak jak ho s malými odchylkami známe dnes. Jedna z komunikací je podbarvena *růžově* – je možné, že již v této době byla dlážděná. Taktéž v jižní části náměstí je schematicky nakreslena značka Božích muk – kapličky(?) spolu s okolostojícími stromy (do podkladu (do podkladu císařského otisku stabilního katastru zakreslila S. Babušková, 2022).

3. Historie osídlení Zbraslavi

Většina písemně doložených lokalit na Zbraslavsku pro nejstarší období středověku (10.–12. století) pochází z klášterních falz, která byla vytvořena na základě starších záznamů. Konkrétně se jedná o dokumenty břevnovského, ostrovského a kladrubského kláštera, které z velké části pocházejí až ze 12. a 13. století. Lokality, které máme doloženy písemně do konce 12. století jsou Braník, Chuchle, Lahovice, Zbraslav a další (ŽEMLIČKA 1974, 422). Roku 1115 je zde pravděpodobně doložen knížecí dvorec (lovecký?) na vyvýšenině Havlín u kostela sv. Havla. Vlastní vyvýšenina se od neznámé doby nazývala Osek a poté Havlín (dle kostela). Toto vše (včetně roku první písemné zmínky 1115) vyplývá z falza zakládací listiny kladrubského kláštera (polovina 13. století). V uvedeném roce (možná později) daroval český kníže Vladislav I. Zbraslav i s kostelem a blízkými vesnicemi (Žabovřesky, Černošice a Lahovice) kladrubským benediktinům, kteří zde měli malé probošství. Zbytky stavby z kvádříkového zdiva datovatelného do období 2. poloviny 12. století byly posléze odhaleny na místě dnešního kláštera, což umožňuje konstatovat, že probošství existovalo na tomto místě a ne u dnešního kostela sv. Havla (KUČA 2002, 645).

Bezpochyby strategická poloha u soutoku dvou velkých řek, na níž se rozprostírá Zbraslav, byla natolik významná, že se stala předmětem dalších převodů mezi významnými činiteli českého království ve 13. století. V letech 1258–1268 získal nejprve Zbraslav pražský biskup Jan III. a od něj pak Přemysl Otakar II., který na dnešní klášterní plošině nechal zbudovat lovecký hrádek/dvorec (stavební pozůstatky byly taktéž objeveny). Završením vývoje této části plochy bylo založení cisterciáckého domu *Aula Regia* Václavem II. v roce 1292, který měl mj. i s funkcí kláštera plnit roli královského pohřebiště. Tato etapa trvala až do roku 1420, kdy byl celý klášter vypálen husity. V roce 1435 bylo započato s jeho postupnou obnovou, původního významu však již nikdy nedosáhl (KUČA 2002, 645).

Obr. 3. Pohled na severní stranu kláštera od mrtvého ramene Berounky (dnes nazývané Krňov) z roku 1840 (NYPLOVÁ 1933, 73).

O podobě Zbraslavi ve středověku postrádáme dostatek informací (kromě údajů o klášteře). Snad v těsném zázemí kláštera (na místě dnešního centra Zbraslavi – na náměstí či v ulici U Národní galerie) existovala osada provázaná hospodářsky s klášteřem. Odpovídá tomu doklad o krejčím (r. 1318) či ševci ze Zbraslavi. Ze 14. století máme doložena jména místních konšelů – Bernart kovář, Hodek švec od přivozu, Václav Hertl a Vavřinec vinař. Přesná podoba osídlení, ať už ve formě městečka, trhové vsi či vesnice, není známa (HOLEC A KOL. 1996, 206).

První doklad o charakteru místní zástavby pochází z období těsně předcházejícího třicetiletou válkou (r. 1618), kdy zde byly přítomny tyto budovy: vrchnostenské domy, řemeslnické domky, 13 usedlostí a 4 chalupy. Během následného konfliktu byla Zbraslav, stejně jako mnoho vesnic a městeček v Království Českém, zcela zničena. Z údajů Berní ruly zde pro rok 1653 bylo uváděno pouze 14 domů z toho 5 pustých (HOLEC A KOL. 1996, 207).

S barokní obnovou a dostavbou kláštera v letech 1704–1740 došlo pravděpodobně k novému urbanistickému vymezení prostoru v těsném sousedství kláštera. V těchto letech došlo asi ke stabilizaci půdorysu náměstí na novém podkladu, tak jak jej známe dnes. Zástavba byla tvořena nízkými domky s malými parcelami pro zahrádky. Okolo takto vytyčeného prostranství se zástavbou byly na jižní a východní straně rozlehlé klášterní zahrady. Severní fronta náměstí byla uzavřena roku 1764 spolu s výstavbou jižního křídla pivovaru.

V roce 1785 byl Zbraslavský klášter zrušen, následné využití areálu mělo průmyslový charakter – pivovar, cukrovar. Vznik průmyslových podniků měl za následek také nárůst osídlení v jejich zázemí, kdy v polovině 19. století městečko tvořilo náměstí, ulice k Berounce (Krňovu), ale i také směrem na Báně. Masivní nárůst výstavby je zaznamenán také v období první republiky, kdy došlo k propojení zástavby původní Zbraslavi se Zábehlicemi a Žabovřesky (KUČA 2002, 647).

Obr. 4. Pohled na Zbraslavské náměstí z východní strany z roku 1890. Na náměstí lze vidět nově vysázené stromořadí.

Obr. 5. Severní část Zbraslavského náměstí s pivovarem a objektem obecní váhy během probíhajícího jarmarku, 30. léta 20. století.

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – VYHODNOCENÍ PROSTORU Z HLEDISKA VÝSKYTU A OCHRANY ARCHEOLOGICKÝCH PAMÁTEK

Obr. 6.
Zbraslavské náměstí
s objektem čerpací sta-
nice, 40. léta 20. století.

Obr. 7.
Pohled na pomník padlých na náměstí z roku 1928.

Obr. 8.
Demonstrace proběhla v 50. letech 20. století. Na fotografii je zachycena severní část náměstí s budovou pivovaru a obecní váhy.

4. Komunikační síť

Důležitým krajinným činitelem, okolo kterého se mohlo koncentrovat osídlení, byly cesty. Pro období středověku máme na Zbraslavsku hned několik komunikačních spojníc.

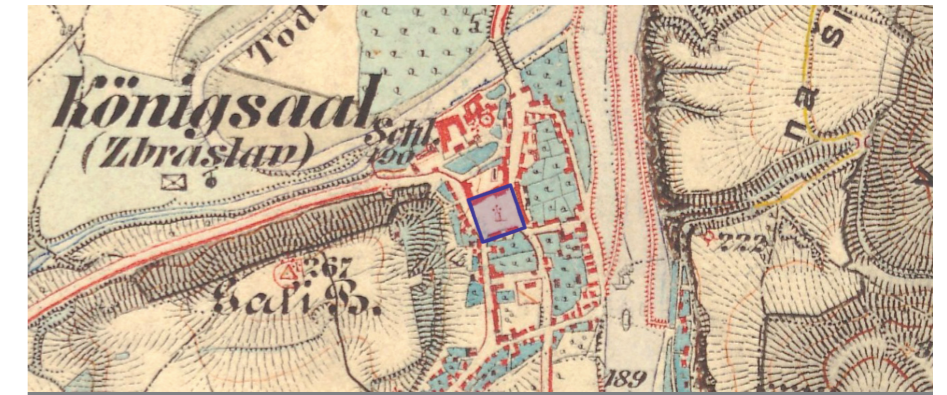
Na základě písemných pramenů můžeme předpokládat, že přes centrum/jádro Zbraslavi vedla trasa zvaná Slapčice. Poprvé je tato cesta připomínána ve falzu k roku 993 při příležitosti ohraničení břevnovských pozemků na levém břehu Vltavy. V roce 1357 se tato cesta uvádí jako stezka vedoucí z Jíloviště k Vrytému kameni a tvoří tak západní hranici břevnovských držav. Některé úseky této cesty jsou prý ještě dnes v terénu patrné a její část je zakreslena na indikačních skicách stabilního katastru při katastrální hranici Trnové a Klínce. Vedla pravděpodobně do Slap. V úseku mezi Prahou a Radotínem mohla být trasa cesty vedena dvěma způsoby. První možnost nabízela odbočení z bechyňské cesty někde v okolí Ořecha a pokračování přes Kopaninu, údolím Radotínského potoka, a odtud rovnou na Radotín. Druhou větví cesty byly místní komunikace, které patrně spojovaly řadu lokalit od Kosoře přes Butovice, Holyni, Lochkov až po Radotín. Od Radotína pak Slapčice vedla k Berounce, kterou překonala, a poté pokračovala na Žabovřesky, kde se pravděpodobně odbočovalo do Zbraslavi. Ze Zbraslavi pokračovala trasa cesty na Lipence a pozdější Jíloviště, odtud vedla k jihu kolem dnešního Klínce k Bojovskému potoku a dále na jih (ŽEMLIČKA 1974, 430–431).

Pro překonávání vodních toků sloužil přívoz. Ve zbraslavském urbáři se připomíná k roku 1342 a nacházel se na Berounce u Radotína. Další přívoz byl v sousedství Zbraslavi, kde tvořil uzavřenější jednotku zvanou přímo „Přívoz“. Není ale jasné, jestli tento přívoz sloužil k přepravě přes Berounku na Lahovice nebo přes Vltavu na Komořany. Jeho poloha je velmi nejspíše kladena k severnímu okraji dnešní Zbraslavi (ŽEMLIČKA 1974, 451–452).

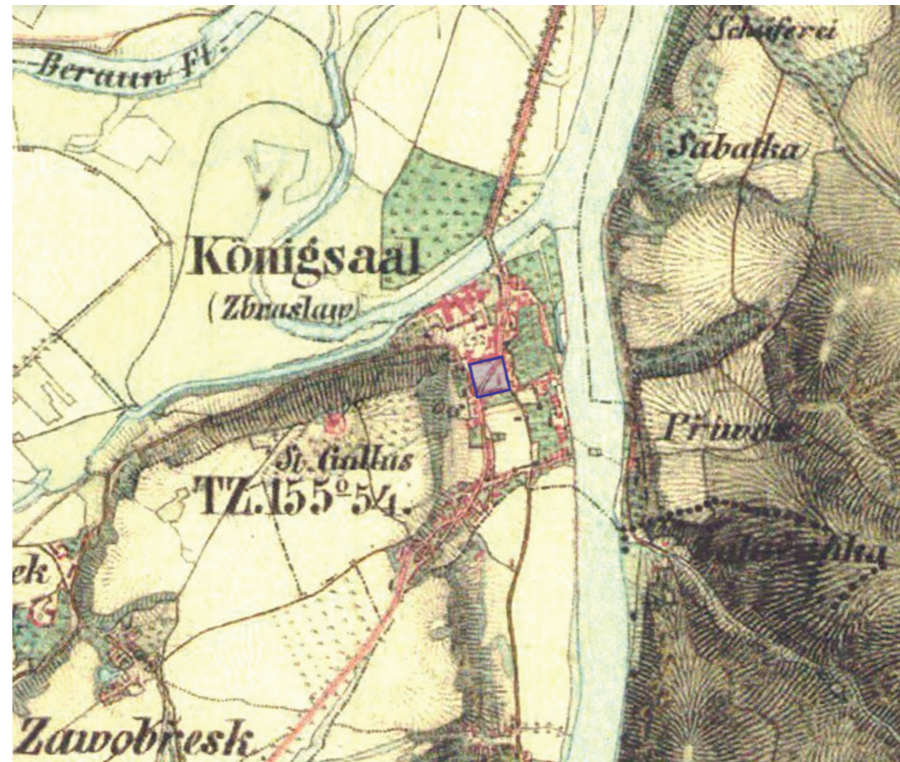
V novověkém období (v 17.–18. století) se plocha náměstí stává křižovatkou místních cest, které přibližně kopírují všechny světové strany. Severním směrem se z náměstí procházelo okolo kláštera/pivovaru k mostu na Berounce či k vrchu Havlín. Jižní směr byl dán spojnici s Davlí či nově vznikající zástavbou v místě dnešních zbraslavských částí Žabovřesky a Záběhlíce.

Obr. 9. Výřez z mapy 1. vojenského mapování (1764–1768, měř. 1 : 28 800) s vyznačením plochy dnešního Zbraslavského náměstí – tmavě fialově. Lze již vidět typickou křižovátku cest v jeho centrální části (do podkladu z <oldmaps.geolab.cz> zobrazila S. Babušková, 2022).

Obr. 11. Výřez z mapy 3. vojenského mapování (1877–1880, měř. 1 : 28 800) s vyznačením plochy dnešního Zbraslavského náměstí – tmavě fialově. Plochou náměstí procházejí komunikace již tak jak je známe z dnešní doby – uhlopříčné spojovací schéma do čtyř směrů (do podkladu z <oldmaps.geolab.cz> zobrazila S. Babušková, 2022).

Obr. 10. Výřez z mapy 2. vojenského mapování (1836–1852, měř. 1 : 28 800) s vyznačením plochy dnešního Zbraslavského náměstí – tmavě fialově. Na ploše náměstí je vyznačena pouze cesta ze Zbraslavi do Žabovřesk, druhá komunikační radiála chybí – pravděpodobně v tomto období měla menší význam, sloužila asi jako jen podružná místní komunikace (do podkladu z <oldmaps.geolab.cz> zobrazila S. Babušková, 2022).

5. Archeologické výzkumy na ploše náměstí a v jeho těsném zázemí

Archeologie jako nedílná součást poznání historie v případě Zbraslavi přinesla mnoho poznatků k vývoji zdejšího osídlení. Těžištěm výzkumu byl zpočátku areál zaniklého Zbraslavského kláštera, zejména v 70.–80. letech 20. století. Spolu s rozmachem investiční výstavby po roce 1989 záchranné archeologické výzkumy začaly být realizovány i na samotné ploše Zbraslavského náměstí nebo v jeho nejbližším okolí. Níže přinášíme jejich výčet pro centrum dnešní Zbraslavi (klášter + náměstí).

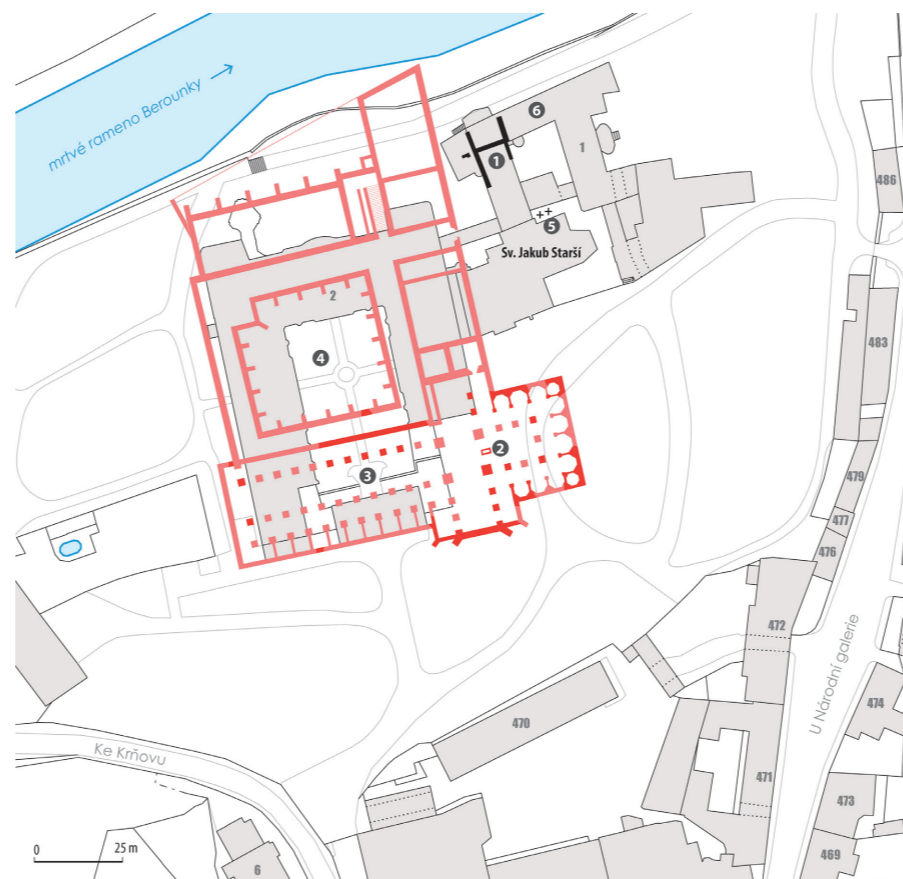
Zbraslavský Klášter

Dne 31. 3. 1970 byla Květa Reichertová pozvána Střediskem státní památkové péče ke konzultaci do prostoru bývalého Zbraslavského kláštera, kde se v té době upravovaly sklepy pod barokní stavbou. Díky této stavební úpravě byly nalezeny zazděné vchody do některých sklepních chodeb, které byly vzájemně propojeny. V sondě u jednoho ze zmíněných vchodů byla odkryta původní dlažba, která byla složena z velkých cihlových dlaždic. V navážkách nad nalezenou stavbou byly dále nalezeny fragmenty opukových okenních příček, klenebních žeber a dalších architektonických prvků. Dalšími nálezy byly zlomky pozdně středověkých nádob, konkrétně mísy, pánve na nožkách a velkých hrnců.

Dále byly nalezeny kadluby na tavení kovu (ČESALOVÁ 1971, 223). Roku 1976 provedli Michal Tryml a Zdeněk Dragoun kvůli stavbě inženýrských sítí záchranný archeologický výzkum v areálu zámeckého parku u čp. 1. Podařilo se zachytit základy kostela, který byl založen Václavem II., kdy tyto základy porušovaly pravěké objekty a dokonce i rané slovanské objekty. Z vrcholného středověku tu byl zkoumán pozdější kostel (TRYML – DRAGOUN 1981, 112). Mezi lety 1976 a 1979 probíhal orientační výzkum na území bývalého Zbraslavského kláštera a pozdějšího zámku. Pod vedením Michala Trymla a Huberta Ječného se podařilo zachytit základové zdivo i otisky nadzemního zdiva klášterního kostela. Dále byly zachyceny i pravěké a raně středověké objekty.

V letech 1984–1985 proběhl, pod vedením Zdeňka Dragouna a Martina Kuna, na Zbraslavském zámku záchranný archeologický výzkum kvůli rekonstrukci objektu. Kromě nálezů z pravěku tu byla také odkryta slovanská chata, v jejímž severovýchodním rohu se nalézala pec. Objekt chaty, a ani případné nálezy z jejího interiéru, zatím nebyly publikovány, takže datování do časně slovanského období nelze ověřit, a navíc chybí bližší informace o chatě samotné. Další nálezy z této lokality pocházejí až z 12.–13. století (DRAGOUN – KUNA 1987, 171).

Zdeněk Dragoun a Martin Kuna zkoumali znovu prostor Zbraslavského zámku mezi lety 1984–1985 kvůli plánovanému výkopu inženýrských sítí. Podařilo se jim odkrýt chatu s pecí, dále kamennou stavbu z vápencových kvádrů se zbytky podřezávaného spárování, která byla datována do 12.–13. století. Rozebrány byly také mladší zazdívky a byla získána kolekce několika architektonických článků z cisterciáckého kláštera a kostela. Severně od kostela sv. Jakuba bylo prozkoumáno několik snad středověkých hrobů, které neobsahovaly žádný blíže datovatelný

Obr. 12.

Plán území někdejšího kláštera s rekonstrukcí půdorysu kostela a přilehlých budov a se zakreslením nejdůležitějších nálezů.
1 – románská zdíva starších staveb; 2 – hrobka Václava II.; 3 – loď kostela P. Marie; 4 – rajský dvůr; 5 – středověké pohřebiště; 6 – prelatura (převzato z BOHÁČOVÁ – PODLIŠKA ET AL. 2017, 302).

materiál. Výjimku tvořil pouze jeden dětský hrob, který obsahoval hradištní nádobku (DRAGOUN – KUNA 1987, 173). Další orientační zjištění prováděl Zdeněk Dragoun v prostoru Zbraslavského zámku v roce 1989. Opět kvůli sledování výkopu pro inženýrské sítě. Mezi severním křídlem zámku, dnes v budově Národní galerie, a dnes již slepým ramenem Berounky (bývalé řečiště), bylo odkryto více než 2 m silné křemencové zdivo, které by mohlo představovat severní ukončení východního křídla budov Zbraslavského kláštera (DRAGOUN 1992, 254).

Poslední sondu v tomto areálu položil Zdeněk Dragoun v roce 1991, konkrétně na místě u kostela sv. Jakuba a opět kvůli plánovaným stavebním úpravám. Pravěký a mladohradištní horizont zde byl narušen dvěma novověkými kostrovými hroby. Z raného středověku byly dále objeveny sídlištní nálezy a z vrcholného středověku pak sídlištní i pohřební nálezy. Ovšem kvůli porušení dotyku jednotlivých vrstev novověkými hroby nebylo možné řešit vzájemný vztah vrstev.

Zbraslavské náměstí

Mezi lety 1929 a 2022 bylo na ploše Zbraslavského náměstí a v jeho těsném okolí archeologicky sledováno a zaevidováno cca 8 archeologických akcí, tj. míst, která nám poskytla cenné informace o podobě historického nadloží místa, včetně archeologických situací a nálezů. Naprostá většina těchto výzkumů proběhla v rámci stavebních akcí, často za velice obtížných podmínek pro samotný výzkum. I přes dlouhodobý zájem archeologů byla doposud odborně sledována překvapivě neveliká plocha, která v současné době činí něco málo přes 5 % z cca 1,0 ha rozlohy dnešního náměstí. Hlavní veřejné prostranství této městské části tak stále pod svým povrchem uchovává značný informační potenciál. O to více je v poslední době věnována pozornost každému případu, kdy se naskytne možnost archeologicky zdokumentovat terénní situace ukryté pod současnou dlažbou. Vzhledem k památkové ochraně náměstí je většina stavebních akcí svým rozsahem omezena na výkopy liniové (inženýrské sítě) nebo bodové povahy (cca 4 m²). Rozsahem větší, moderně zkoumanou plochu na tomto náměstí dosud postrádáme. V následujícím chronologicky sestaveném přehledu jsou stručně popsány základní informace o většině evidovaných výzkumů, vyjma akcí, při kterých byly narušeny pouze recentní situace. V soupisu je kladen důraz na zjištění, v nichž bylo doloženo antropogenní nadloží s nálezy. Významné místo v tomto soupisu má největší akce z let 1994–1995, kterou jsme se pokusili stručně popsat s využitím publikované terénní dokumentace. Pozornost zde věnujeme všem akcím, které prozatím nebyly souhrnněji publikovány.

1994–1995

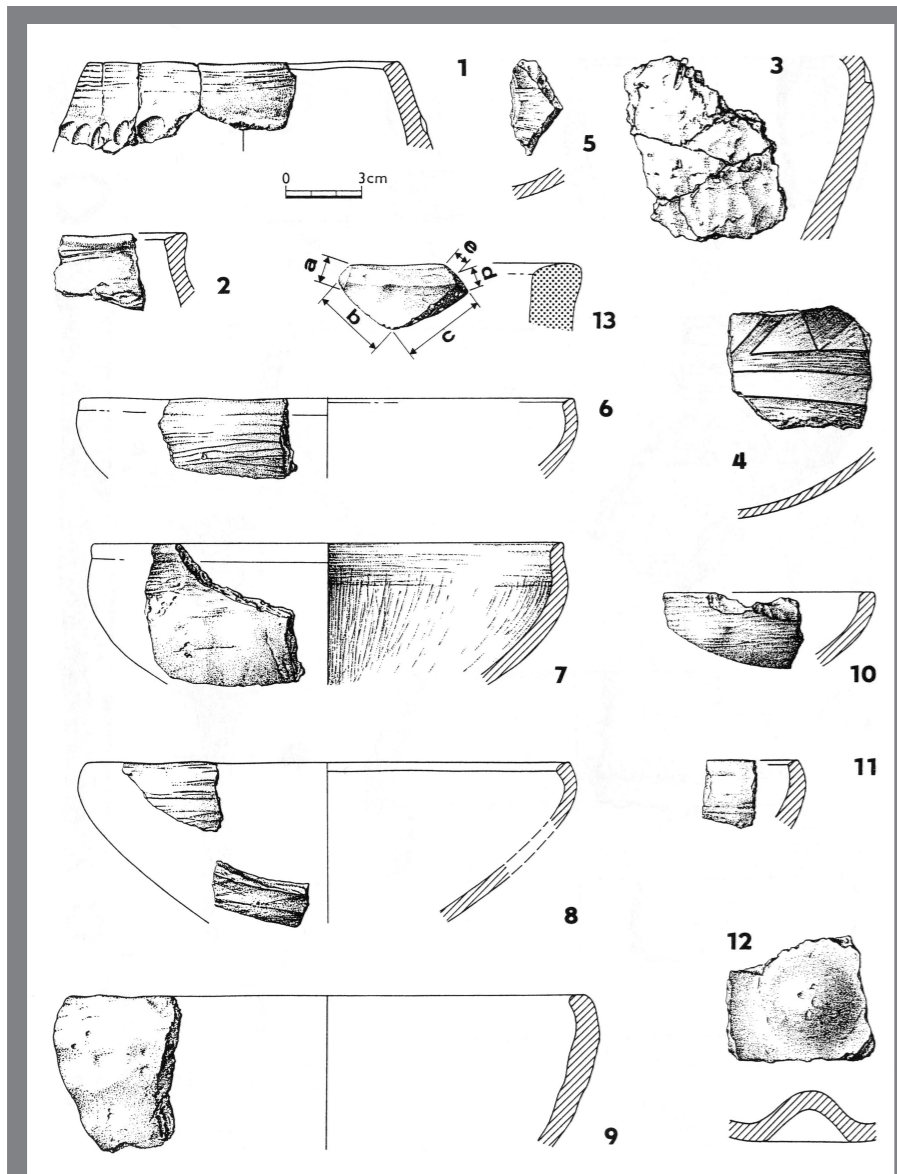
Zbraslavské náměstí, západní strana (výzkum ARUP)

Nejvýznamnějším archeologickým výzkumem provedeným na ploše náměstí (v jeho západní části, mezi konci dnešních ulic Bartoňova a Elišky Přemyslovny) byla akce pod vedením Jiřího Bernata, Miloslava Chytráčka, Pavla Vařeky a Miloše Vávry. Terénní aktivita probíhala v letech 1994–1995. Při budování inženýrských sítí byla narušena část středohradištního pohřebiště a pravěkých sídlištních objektů (BERNAT A KOL. 1997, 341; CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 256). Nejstarším odhaleným objektem byl zahlučený výkop v severní části náměstí (u ústí ulice Bartoňova), který datujeme do období neolitu – kultura s lineární keramikou, cca. 5000–4200 př. n. l.

Do mladšího období náleží nejpočetnější odhalené objekty, jež tvoří dvě skupiny zahlučených chat (celkově pět objektů, dva v superpozici, plán 10). Dle dostupných analogií se jednalo o spodní části obytných objektů dřevohlinité konstrukce. V rámci jednotlivých staveb bylo objeveno i několik konstrukčních detailů (kúlové a sloupové jámy, nároží, podlaha, ...). Dokumentovaná obydlí byla datována do období HaD – LtA (520–390 př. n. l.; CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 300). Bylo také zdokumentováno několik zahlučených objektů datovaných do období knovízské kultury.

Další významnou komponentou odkrytou v průběhu zmiňované akce bylo raně středověké pohřebiště. Celkem bylo dokumentováno 20 hrobů. Ve třech případech se jednalo o ostatky mužů, čtyř žen a pěti dětí. Zbytek pohřbů nebyl antropologicky určen, část hrobů bylo buď již

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – VYHODNOCENÍ PROSTORU Z HLEDISKA VÝSKYTU A OCHRANY ARCHEOLOGICKÝCH PAMÁTEK

Obr. 13. Kresebná dokumentace nálezu keramických nádob a jejich fragmentů z interiéru jedné z halštatských chat (obj. 3 a 16). Znáromněny jsou keramické nádoby a jejich fragmenty – mísy (převzato z CHYTRÁČEK – BERNAT 2000).

poničeno probíhající stavbou, anebo stav dochování jednotlivých koster nedovoloval provést odborné vyhodnocení. K podrobnější antropologické analýze byly posléze poslány kosterní pozůstatky z 16 hrobů (DOBÍŠÍKOVÁ 1977, 383). V každé hrobové jámě spočíval pouze jeden jedinec a ve dvou hrobech byly dokonce zachovány zbytky rakví (BERNAT A KOL. 1997, 351). Pohřební výbava se skládala z keramických nádob a esovitých záušnic (BERNAT A KOL. 1997, 352). Kromě hrobových nálezů se zde také našlo několik raně středověkých zahluobených objektů (BERNAT A KOL. 1997, 354–357). Pohřebiště na Zbraslavském náměstí lze označit za řadové, kdy se jednotlivé hroby navzájem neporušovaly. Podle nalezené keramiky bylo pohřebiště datováno do 2. poloviny 9. až začátek (možná celá první polovina) 10. století.

S ohledem na rozsah stavebních prací byl zkoumán jen výsek pohřebiště, s čímž je třeba při jeho datování počítat. Je velmi pravděpodobné, že pohřebiště přetrvávalo i dále do mladšího období, ale bez dalších nálezů nelze jasně určit, kdy přesně se na pohřebišti přestalo pohřbívat. Taktéž plošný rozsah pravěkého osídlení, pohřebiště a pravděpodobně navazujícího osídlení byl zcela jistě větší, můžeme uvažovat o jeho pokračování východním směrem do dnešní plochy náměstí (BERNAT A KOL., 1997, 353).

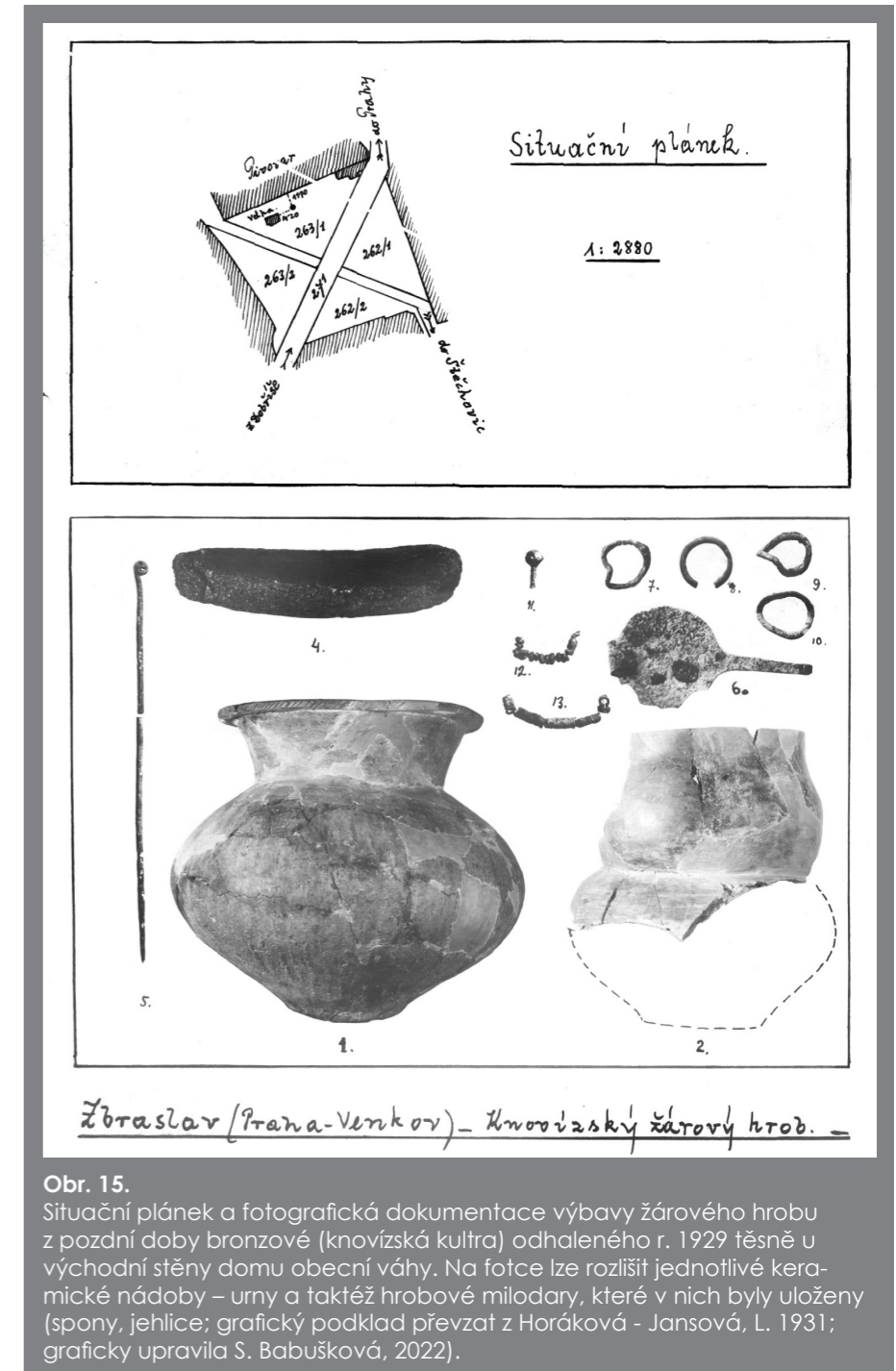

Obr. 14. Foto na část zkoumané trasy kanalizace v západní části plochy Zbraslavského náměstí z roku 1994. Nejblíže vyfocena část rýhy 1 (s pravěkými objekty a raně středověkými hroby; grafický podklad převzat z CHYTRÁČEK, M. – BERNAT, J. 2000; graficky upravila S. Babušková, 2022).

1929

Zbraslavské náměstí, u dnešní cukrárny (dříve obecní váhy),
ppč. 32 (výzkum ARUP)

Archeologické zjištění, které bylo zaznamenáno takřka před 100 lety, představuje první odbornou akci na ploše náměstí vůbec. Jednalo se o náhodný nález při stavbě/rekonstrukci vodovodu, kdy na nálezový celek byl upozorněn Archeologický ústav pracovníky Městského úřadu zbraslavského. Jeho poloha byla na východní straně obecní váhy (dnes cukrárna) cca 1,5 m od její východní obvodové stěny. Dle dokumentace vyzvednutých artefaktů se jednalo o hrobový celek – žárový hrob. Nález chronologicky spadá do mladší doby bronzové, a náleží do kultury knovízské (cca 1300–950/920 př. n. l.). Náplň hrobového celku byla tvořena popelnicí (přikryta kamenným drtidlem) se spálenými ostatky a milodary, miskou a etážovou nádobou (viz obr. 15; HORÁKOVÁ – JANSOVÁ 1931, 12; LUTOVSKÝ – SMEJTEK A KOL. 2005, 551).

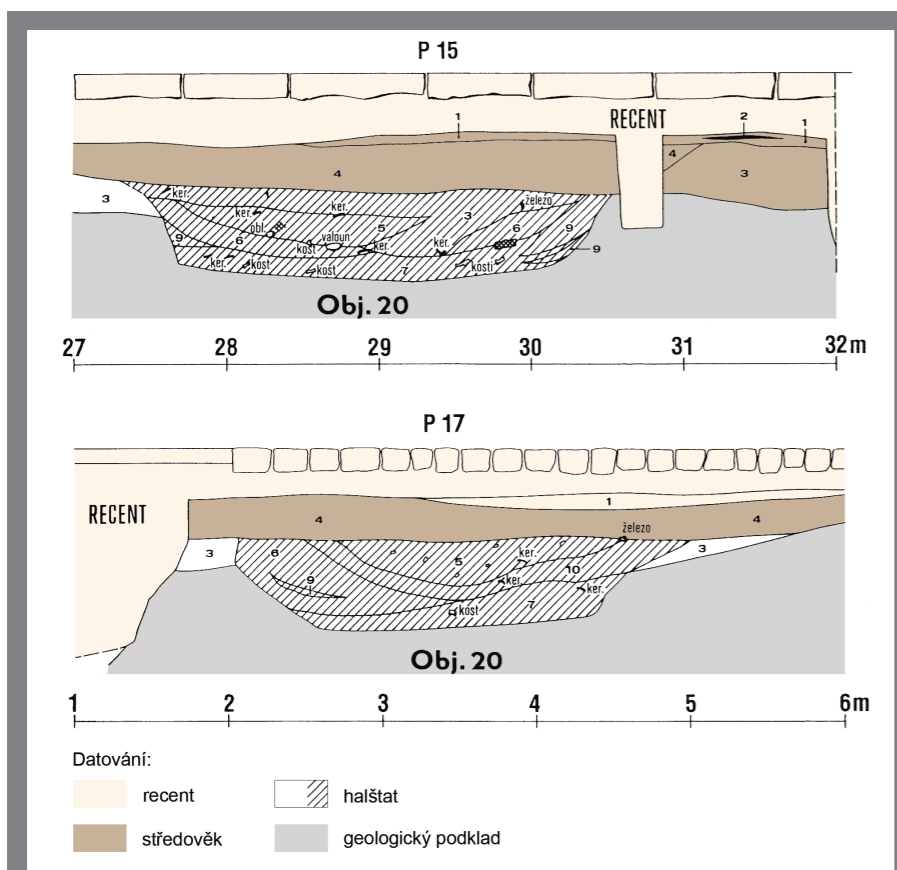
Obr. 15. Situační pláněk a fotografická dokumentace výbavy žárového hrobu z pozdní doby bronzové (knovízská kultra) odhaleného r. 1929 těsně u východní stěny domu obecní váhy. Na fotce lze rozlišit jednotlivé keramické nádoby – urny a taktéž hrobové milodary, které v nich byly uloženy (spony, jehlice; grafický podklad převzat z HORÁKOVÁ – JANSOVÁ, L. 1931; graficky upravila S. Babušková, 2022).

1986

Zbraslavské náměstí čp. 464 (výzkum ARUP)

V listopadu 1986 byla J. Bernatem a spolupracovníky z Archeologického ústavu Praha zdokumentována pravěká (protohistorická) sídlištní situace v místě čp. 464 při hloubení jímky. Situace byla tvořena dvěma zahluobenými objekty (část chaty a výkop elipsoidního tvaru), přičemž spolehlivě datovat bylo možné jen zahluobenou chatu – do období LtA – časný latén (490–360 př. n. l.). Doba existence chaty je naprosto shodná s později odkrytými chatami na ploše Zbraslavského náměstí, tudíž mohly tvořit jádro osídlení existující v návazné časové rovině. Ve

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – VYHODNOCENÍ PROSTORU Z HLEDISKA VÝSKYTU A OCHRANY ARCHEOLOGICKÝCH PAMÁTEK

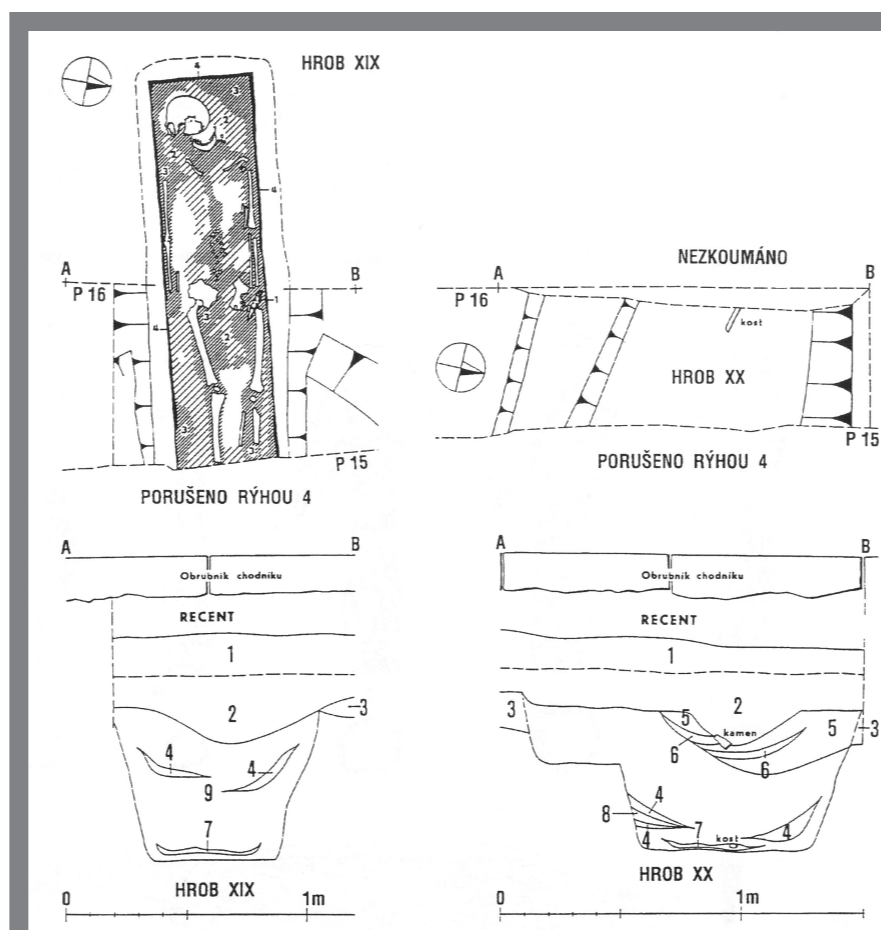
Obr. 16. Archeologická dokumentace halštatských chat a nadolí. Profil objektem č. 20 (grafický podklad převzat z CHYTRÁČEK – BERNAT 2000; graficky upravila S. Babušková, 2022).

zbývající stěnách výkopu pro jímku bylo zachyceno kamenné zdivo, ke kterému nasedaly různě mocné vrstvy obsahující velké množství artefaktů (keramických zbytků nádob, které byly možná novověkého původu – 18.–19. století). Zdivo ovšem nebylo možné nijak chronologicky zařadit (CHYTRÁČEK – BERNAT 1986; CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 257).

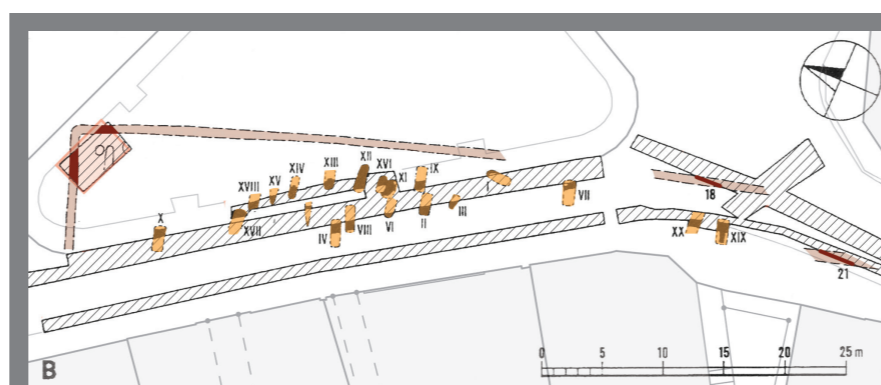
80. léta 20. století

Ulice U Národní galerie, před čp. 471, 472 (neohlášený výkop)

Během 80. let 20. století bylo provedeno několik výkopů, jak přímo na ploše náměstí (u JV rohu pivovaru), či před čp. 471 a čp. 472 v ulici U Národní galerie. Ze všech výkopů byl vyzvednut amatérským spolupracovníkem raně středověký střeptový materiál. Jednalo se o okraje keramických nádob s kalichovitou profilací okrajů a fragmenty výdutí keramických nádob zdobených vícečetnými vlnicemi či vodorovnými rýhami. Lze tedy ze získaných poznatků usuzovat, že v místě dnešního pivovaru mohlo být pokračování raně středověkého (9.–10. století) sídliště (ZEMANOVÁ 2014, 7).

Obr. 17. Detailní půdorysy a jednotlivé profily raně středověkých hrobů. V hrobě XIX byla zdokumentována celá kostra nebožtíka v dřevěné rakvi spolu s pohřební výbavou (převzato z BERNAT – LUTOVSKÝ – VAŘEKA 1997).

Obr. 18. Detailní plán odhalených hrobů a jejich předpokládaných částí při výzkumu v roce 1994 na západní straně náměstí. Hnědě – zdokumentované hroby, žlutě – předpokládaný rozsah hrobové jámy/nedokumentováno. Červeně vyznačena rozloha žlabu (ohrazení pohřebišť?). Převzato z BERNAT – LUTOVSKÝ – VAŘEKA 1997; graficky upravila S. Babušková, 2022)

1990
Zbraslavské náměstí, u jižní stěny pivovaru (nehlášená akce)

Z neohlášeného výkopu podél jižní stěny pivovaru pochází dva artefakty – část dvojřitého sekeromlatu a úzká sekerka dlátovitého tvaru. Oba dva předměty můžeme rámcově zařadit do období přelomu neolitu a eneolitu (tj. 5000–300 př. n. l.) (BERNAT – CHYTRÁČEK – VÁVRA 2001, 322).

2010
Zbraslavské náměstí, ppč. 247 – přístavba spořitelny (výzkum ÚAPPSC)

V uvedeném roce byla realizována přestavba a přístavba bankovního domu České spořitelny v jihozápadním rohu náměstí. Plošný odkryv parcely č. 247 byl sledován pracovníky ÚAPPSC, kteří následně vyhodnotili získané poznatky. Byly zachyceny pouze novodobé situace spojené s předchozí výstavbou a terénní zásahy spojené se stavebními aktivitami. V druhotném uložení byly zaregistrovány tři keramické zlomky nádob asi středověkého a novověkého stáří. Žádné pravěké, středověké a novověké situace přímo v terénu dokumentovány nebyly (ZEMANOVÁ 2010).

2011
U Národní galerie čp. 471 (výzkum společnosti Archaia)

Záchranný archeologický výzkum realizovaný společností ARCHAIA, z. ú., v roce 2011 probíhal uvnitř (severní a jižní partie) a částečně vně pivovarského dvora. Nejlépe zachované souvrství bylo možné datovat do závěru 16. století–1. třetiny 17. století, přičemž lze jej přiřadit k běžnému provozu okolo hospodářského zázemí kláštera. Další podobně zachované souvrství spadalo do období 1. poloviny 15. století. Starší keramické artefakty (13.–14. století) byly nalezeny v druhotných pozicích v mladších vrstvách a objektech. Starší raně středověké situace a objekty nebyly zachyceny (KAŠPAR – POLCAR – VYŠOHLÍD 2011, 18).

Holocénní půdní horizont byl zdokumentován na úrovni 197,7–198,1 m n. m., jeho povrch klesal směrem od jihu k severu. Tato půda byla mocná 0,6–0,8 m a na úrovni 197,3–197,6 m n. m. přecházela do povodňových náplav (KAŠPAR – POLCAR – VYŠOHLÍD 2011, 18).

2014
Cisterciácká ulice, ppč. 86/1, 86/11, 91/1 (výzkum ÚAPPSC)

V letech 2013–2014 bylo postupně zdokumentováno několik výkopů pro nové trasy inženýrských sítí pracovníky ÚAPPSC na parcele č. 91/1 v ulicích U Národní galerie a Cisterciácká při budování nové kanalizace. V této ulici byly taktéž sledovány odhalené situace, a to na parcelách č. 86/1 a 86/11 (ZEMANOVÁ 2014, 4).

V průběhu výzkumu byla dokumentována kulturní vrstva o mocnosti cca 0,5 m ve výkopech v ulici U Národní galerie, která je datovatelná do období štitarské kultury (pozdí doba bronzová – 950–800 př. n. l.). Oproti minulým archeologickým výzkumům se nepodařilo prokázat doklad raně středověkého sídliště, jehož přítomnost indikuje několik zlomků z výkopů v ulici U Národní galerie v provedených v 80. letech (ZEMANOVÁ 2014, 6).

2016

Pod Špitálem, ppč. 111, 112/1, 112/2 (výzkum společnosti Archaia)

Výzkum provedený v nedávné době poodhalil genezi části osídlení v partii u koryta Vltavy. Samotné osídlení je možné zařadit do období od počátku 18. století, přičemž prostor byl využíván jako zahrada/záhon již od 16. století. Byl také několikrát opakovaně zaplaven. Starší středověké či pravěké sídlištní situace nebyly dokumentovány. Tímto se upřesňuje rozsah výše zmíněného pravěkého a středověkého osídlení (JEŘÁB 2016, 24).

6. Archeologický potenciál prostoru, památky skryté pod zemí

Ze srovnání původního reliéfu a dnešní podoby rovinatého, k jiho-východu se mírně svažujícího, nepatrně zvlněného povrchu náměstí je zřejmé, že mocnost historického nadloží je zde značně proměnlivá, kolísá v průměru od 0,6 m po 1,5 m s tím, že v místech zahloubených objektů, eventuálně přirozených depresí je samozřejmě větší.

Při západním okraji náměstí se pohybuje pouze okolo 0,6 m, místy dokonce 1,2 m, sonda před domem čp. 455. Důležité poznatky týkající se mocnosti historického nadloží byly v roce 1994 získány ve třech hlubokých řezech situovaných v západní části náměstí. K závažnému zjištění náleží skutečnost, že podloží zde bylo zachyceno v hloubce 0,6–1,2 m. Pro rekonstrukci historického nadloží na Zbraslavském náměstí a v jeho nejbližším okolí bylo využito 10 bodů. Záznamy k využitým bodům obsahovaly relevantní údaje o povrchu geologického podloží a niveletu dnešního povrchu. Větší část údajů byla převzata ze soupisu v bibliografické databázi AMČR, která obsahuje základní informace o pražských archeologických výzkumech do roku 2022. Zajímavé je srovnat nově sestavenou mapu mocností historického nadloží s vrstevnicovou mapou rekonstruující původní reliéf území (viz plán 12).

Je nutno zdůraznit, že ne všechny části náměstí byly dostatečně sledovány, chybí nám dostatek dat z jeho východní části. Absence archeologických akcí nám neumožňuje charakterizovat detailní podobu památek skrytých pod dnešním parčíkem v západní části náměstí. A právě uvedená plocha s pozůstatky velice složitých historických terénů (jak dokazují dosavadní poznatky) bude obsahovat řadu problematických situací, které není možné bez podrobné interdisciplinární přípravy adekvátně vyhodnotit. Absence dokumentačních bodů je způsobena skutečností, že výkopy pro inženýrské sítě nebyly dokumentovány.

Otázka charakteru a vzhledu původních staveb na ploše náměstí představuje z pohledu archeologie dosud nepoznané téma, k jehož komplexnějšímu řešení se nám stále nedostává odpovídajících informací. Z výsledků archeologických výzkumů na náměstích domácích i zahraničních historických měst je zcela zřejmá značná různorodost využití veřejných prostranství v průběhu rané fáze jejich existence. Dnešní reprezentativní podoba volného prostoru je v řadě případů značně vzdálená od podoby středověké, kdy zde můžeme nalézt neregulované stopy řady činností, provozů. Novověké ikonografické výjevy z doby po výstavbě pivovaru v roce 1764 a s modernizačními úpravami města mohou pouze naznačit umístění starší zástavby na ploše náměstí. Ve všech případech tyto pozůstatky reprezentují jednu z mnoha archeologických vrstev minulosti sledovaného místa.

7. Památková péče a preventivní ochrana archeologických terénů

Jednou ze základních komponent podzemních částí Zbraslavi je terénní zvrstvení způsobené tisíciletým vývojem zdejšího osídlení. Jde v zásadě o pomyslné kořeny osídlení či podnož pro jeho vlastní architekturu, složenou z řady antropogenních vrstev, které obsahují velké množství nálezů movité i nemovité povahy. Obecně na ně nelze nahlížet pouze jako na konvolut památek, ale představují též zdroj unikátních informací potřebných pro poznání historie prostoru v širokých souvislostech.

Jejich hodnotu nelze hledat jenom jako nenahraditelné zdroje informací, ale právě v dochovaných nálezových souvislostech. Zbraslavské náměstí o celkové rozloze 10 001 m² bylo z důvodu svého historického významu již v minulosti zahrnuto na prestižní seznam městských památkových rezervací (číslo ÚSKP 2488). Společně s početným souborem historické zástavby po jeho obvodu tak vytvářejí zcela jedinečný a společností respektovaný památkový celek. Integrální součástí památkových hodnot je bezesporu i archeologické patro, přestože v administrativní specifikaci památek není jmenovitě uvedeno. Současná platná památková legislativa zde sice umožňuje nastavit režim aktivní ochrany jejich hodnot, v případě archeologie je však z větší části řeší formou záchranného archeologického výzkumu, tedy způsobem asistovaného odborného odstranění, především při stavebních aktivitách. Postupný, avšak zcela zřetelný úbytek archeologických terénů v historickém centru města vede k úvaze jak systémově řešit trend nevratného úbytku památkových hodnot města.

Určitou možnost nabízí aktivnější aplikace domácím právním rádem akceptované mezinárodní úmluvy o ochraně archeologických památek, tzv. Maltské konvence. Její uplatnění v praxi však často naráží na obtíže při predikci a následné definici možných archeologických nálezů, které splňují kritéria významných hodnot. V řadě případů již např. stavební činností odhalený archeologický náleží či kontext postupně ztrácí svou autenticitu, včetně všech terénních souvislostí. Následná úřední administrace uvedeného stavu se tak velice často dostává pod tlakem různých okolností k řešení, které není odpovídající významu nálezu a optimální pro ochranu uvedeného druhu památek. V případě stavebních realizací menšího rozsahu je odbornou organizací památkové péče prosazováno nejdříve provedení zjišťovacího výzkumu, který určí rozsah osídlení na daném místě a stav dochování nemovitých a movitých archeologických nálezů. Na základě jeho výsledku je pak stanoven další postup prací. Uvedený způsob je aplikovatelný i na prostor dnešní plochy Zbraslavského náměstí. Obzvláště v uvedeném případě velice precizní předstihová zjišťovací sondáž umožní definovat zcela zásadní informace o povaze historického podzemí, které pak mohou být využity při řešení otázky jak naložit s dochovanými archeologickými a architektonickými nálezy v místě budoucí stavby.

Pokud podoba stavebního zásahu dovolí zachovat část netknutých archeologických terénů, je možné tyto pozůstatky ponechat (a také vhodnou formou prezentovat) na místě *in situ* pro příští generace.

8. Shrnutí poznatků archeologie

Dosavadní archeologická zjištění z plochy Zbraslavského náměstí potvrzují fakt, že poznání tohoto veřejného prostranství představuje úkol nadmíru složitý, u kterého detailní analýza je a i nadále bude limitována rozsahem a kvalitou terénního výzkumu. Přestože více jak desítky dokumentačních bodů z jeho plochy (a nejbližšího okolí) přinesla řadu důležitých informací o skladbě a charakteru terénních situací, celkový obraz jeho vzniku a proměn v čase je i nadále omezen na dílčí a obtížně propojitelná zjištění. Výčet zastížených situací a nálezů nám přesto dává zatím pouze omezenou možnost formulovat přehled situací a jevů, které při srovnání s informacemi z jiných, podobných lokalit mohou mít obecnější platnost.

Vznik souvislejšího osídlení v prostoru Zbraslavského náměstí je spojován s procesem rozšiřování osídleného zázemí hradiště Závist na vltavském pravobřeží v průběhu 5. století př. n. l. (doba halštatská) a následným společným trváním ve vztahu centrální lokalita – zázemí (cca 400–0 př. n. l.). Doklady tohoto osídlení jsou na ploše zdokumentovány ve formě šesti polozahloubených chat v jeho západní části z uvedeného období.

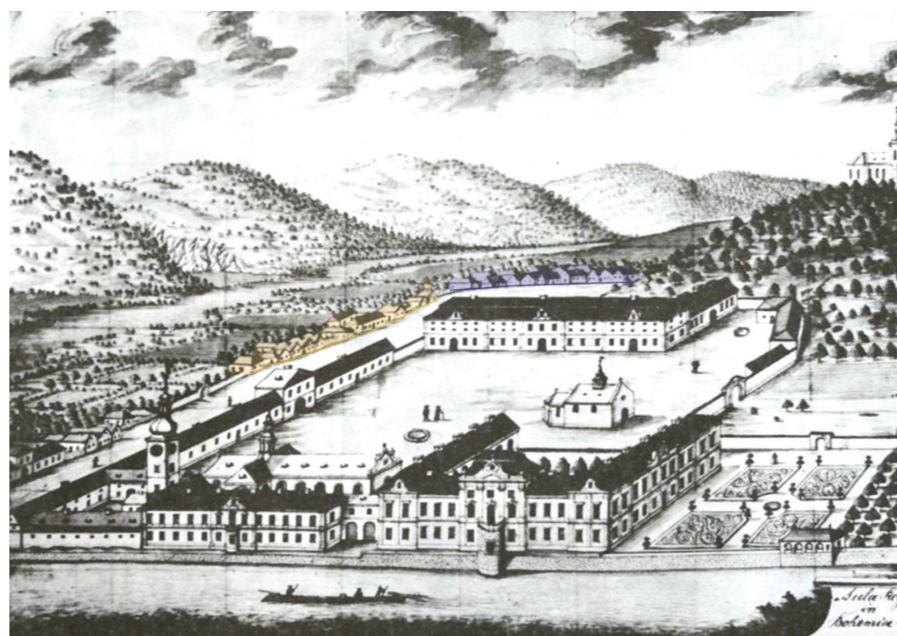
Samotný prostor náměstí a jeho okolí však není možné vnímat jako území, které nebylo v pravěké době před vznikem hradiště Závist ovlivňováno činností člověka. Dva nálezy z období staršího pravěku – objekt a soubor artefaktů z období kultury s lineární keramikou a knovízský urnový hrobový celek nám dává indicie, že na ploše náměstí by mohlo být přítomno starší pravěké osídlení (HORÁKOVÁ-JANSOVÁ 1931, 12; LUTOVSKÝ SMEJTEK A KOL. 2005, 551).

Spolu se zánikem oppida Závist s největší pravděpodobností zaniká i poloha v jeho zázemí – na ploše dnešního centra Zbraslavi. Další archeologické doklady jsou datovány až do období raného středověku, respektive do 9.–10. století, spolu se změnou využití krajiny tehdejšími obyvateli.

Hrobové nálezy rozmístěné na západní straně náměstí a v jeho sousedství (CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 300) tvoří za současného stavu poznání druhou nejstarší stratigrafickou komponentu, kterou následně překrývají kontexty již spojené se sídlištní aktivitou. Změna ve využívání prostoru je v případě Zbraslavského náměstí pravděpodobně spojena se vznikem osídlení v 9.–10. století na katastru dnešní Zbraslavi a jeho těsném okolí. Tehdejší obyvatelé zvolili za jedno z míst odpočinku svých zesnulých část dnešního Zbraslavského náměstí, přičemž hustota hrobů v řadovém pohřbišti může být zcela jistě daleko větší.

Otázka, která se společně s pohřbíváním na západní straně náměstí otevírá, je využití jeho východní poloviny. Z dosud analyzovaných pramenů a dat je možné vyslovit předběžnou hypotézu, že mohla fungovat jako komunikační koridor. Toto zjištění je ovšem nanejvýš žádoucí verifikovat zjišťovacími archeologickými výzkumem.

V období vrcholného středověku až novověku (14.–18. století) plocha prošla několikanásobným navýšením terénu (cca 0,5–0,8 metru), přičemž pod těmito vrstvami vznikly činnosti člověka se dnes nacházejí výše popsané – nejstarší vrstvy. Náměstí v této etapě svého vývoje nelze vnímat jako prázdný a komunikační prostor. Jeho vnitřní struktura

Obr. 19. Panoramatický pohled na Zbraslavský klášter z roku 1764, novostavbu pivovaru (hospodářského dvora) kláštera spolu s okolní zástavbou. Fialově je vyznačena zástavba dnešního Zbraslavského náměstí na jeho jižní/východní straně. Domy jsou jednopatrové, se sedlovou střechou, za domy jdou vidět střechy hospodářských stavení – stodol? Žlutě vyznačena zástavba ve východní části náměstí a částečně v partii dnešní ulice U Národní galerie ústící do náměstí. Zástavba se o mnoho neliší od výše popsané (grafický podklad převzat z Poche E, et. al. 1982, 347; graficky upravila S. Babušková, 2022).

musela být před stabilizací jeho funkcí značně proměnlivá, a to včetně jeho zástavby s převahou provizorních objektů a staveb určených pro potřeby provozovaných aktivit. Jejich interpretace však v mnoha případech zůstává vzhledem k omezenému rozsahu jejich výzkumu značně problematická. V otázce funkce tradičně převažuje spojení s tržními aktivitami, které se zde bezpečně provozovaly (např. stavby prodejních lavic, krámců nebo kotců, ohrad či přístřešků pro zvířata a drobná řemesla). Jejich existence v prostoru Zbraslavského náměstí není dosud potvrzená a třeba ji ověřit. Patrně šlo o jinou, skromnější podobu, než ta, na kterou jsme zvyklí v centrech větších středověkých nebo novověkých měst).

Postupné utváření povrchu terénu a jeho zarovnání mělo vliv na charakter a členění zdejší zástavby tvořené zděnými domy, které již na počátku 17. století částečně zafixovaly obvod náměstí v jeho dnešním rozsahu, spolu s přesahem do dnešní ulice U Národní galerie, kde se vytvořila a patrně navazovala na starší osídlení další přirozeně navazující část centra u hospodářského zázemí kláštera, respektive pivovaru (od r. 1764; obr. 19). V následné době (19. a 20. století) i přes proměny stavební a slohové formy domovní zástavby jejich půdorys již výrazněji nezasáhl do plochy náměstí. Stavební aktivita této doby se promítla do podoby sídlištní stratigrafie náměstí pouze formou stavebního odpadu ukládaného převážně v těsné blízkosti obvodové zástavby. Na zbylé ploše pokračoval nárůst terénní stratigrafie ve stejné podobě jako dříve. Plochy zpevněné kamennými posypy se vzrůstajícím podílem žulového dláždění patrně převrstvovaly uloženiny organického odpadu. Vzhledem k značně

omezenému rozsahu jejich odkryvu však neznáme jejich přesnou podobu, rozsah a funkci.

Součástí infrastruktury veřejného prostranství byla též zařízení spojená s veřejně využitelnými vodními zdroji (studny, kašny, vodovody). V prostoru Zbraslavského náměstí však zatím postrádáme pro starší periodu vývoje náměstí archeologicky potvrzený doklad jejich přítomnosti.

9. Památkově významné objekty na náměstí a v jeho blízkém okolí

Neoddělitelnou vrstvou spojenou s utvářením a historií náměstí jsou objekty stojící po jeho obvodu. Část z jejich počtu vzniká již pravděpodobně v 17.–18. století a posléze. Dominantní částí zástavby je hospodářská budova pivovaru, kdy je doložena její výstavba v roce 1764, přičemž spolu s výstavbou jižního křídla pivovaru nově vzniká i část zástavby na náměstí.

Text (doplněn) a obrázky převzaty z <<https://pamatkovykatolog.cz/uskp>>.

Čp. 471, pivovar, ulice U Národní galerie; rejst. č. ÚSKP 41163/1-1925

Zbraslavský, původně klášterní pivovar je dominantou Zbraslavského náměstí. Jádrem areálu se zachovanými renesančními a barokními konstrukcemi zaujímá JV část budovy pivovaru, skladu a čp. 471. Klášterní pivovar byl založen ve 13. století. Stál ve východní části klášterního areálu. Po přestavbách byl s využitím starších částí roku 1764 postaven pozdně barokní, jednopatrový pivovar, který uzavírá severní stranu náměstí. Od roku 1825 byl v nájmu. Úpravy a rozšíření proběhlo v 19. století a v letech 1912, 1927, 1937 (chladírna) a v 60. letech. Roku 1950 byl pivovar zrušen, jeho ležatý chladicí štok dosud v provozu v pivovaru U Fleků. Hlavní budova na půdorysu písmene F o 20 osách do náměstí v sobě zahrnuje starší část s hřebínkovými klenbami (na V). Budova je podsklepena z větší části valeně klenutými sklepy. Klenby jsou také ve vyšších podlažích. Fasády v historizujícím romantickém duchu s převýšenou částí na ose. Ze sedlové střechy vyčnívají 3 komíny. Komín na ose stavby doplněn korunou. Mohutné západní křídlo se obrací do zámeckého parku romantizující fasádou rozdělenou do tří částí zakončených samostatnými střechami. Východní křídlo s historizující úpravou je zakončeno štítem. Mezi nimi je vestavěna nevzhledná novostavba z roku 1965. V JV rohu hlavní budova přerůstá do čp. 471, patrového domu na obdélném půdorysu s úzkým dvorním křídlem. Jižní část domu je podsklepena, přízemí klenuto. Západně od čp. 471 stojí přízemní objekt skladu. Není podsklepen. Jeho jižní část je zaklenuta českými plackami do pasů. V areálu pivovaru je řada památkově nehodnotných kůlen a přístavků.

Obr. 20.
Objekt býv.
pivovaru
čp. 471
(rejst. č. ÚSKP
41163/1-
1925).

Čp. 455 – dům na Zbraslavském náměstí; rejst. č. ÚSKP 41399/1-2080 (pův. 1000153509)

Obr. 21.
Dům čp. 455 (rejst. č. ÚSKP 41399/1-2080).

Patrový dům z roku 1898 postavený podle projektu Josefa Vejvody. Obytný dům v dominantní poloze v horní partii Zbraslavského náměstí. Na fasádě i v interiéru dochovaný soubor hodnotných umělecko-řemeslných detailů z konce 19. století. Fasáda má neobarokní štukovou výzdobu. V interiéru dochovány některé původní umělecko-řemeslné prvky. Dům byl v roce 1928 přestavěn. Řadový dvoupatrový obytný dům z roku 1898 na půdorysu do L, s pětiosým uličním průčelím. Vstup na střední ose, která je zdůrazněna plochým rizalitem a zděným štítovým neobarokním vikýřem. Vikýř nově postaven stejně jako sousední pultové vikýře. Uliční průčelí bohatě zdobeno štukou v neobarokním stylu. Vrata dřevěná, pobita plechem s neobarokním dekorem a segmentovým nadsvětlíkem. Okno nad nimi s bohatě vyřezávaným sloupkem. V interiéru neckové klenby, litinové zábradlí, původní dlažby.

Pomník padlým – střed Zbraslavského náměstí, kat. č. 44570/1-1919 (pův. 1000156936)

Výtvarně kvalitní dominanta náměstí pomník z roku 1928 (odstraněn za okupace, obnoven roku 1945) stojí na horní straně náměstí, obrací se dolů do prostoru náměstí. Tvoří ho velký žulový balvan na širokém soklu, na kterém stojí bronzová alegorická postava ženy. Žena nese praporek se znaky země Československé republiky. Po stranách jsou dva pylony zakončené kovovými lucernami. Na pylonech jsou kovová jména padlých z první světové války. Pod sochou je dodatečně umístěná deska připomínající popravené v letech 1938–1945. Dole na podstavci je uložena prst z legionářských bojišť. Na zadní straně kovová deska se jménem autora.

Obr. 22.
Dům čp. 455 (rejst.
č. ÚSKP 41399/1-
2080).

Čp. 451 – dům v ústí ulice Elišky Přemyslovny do Zbraslavského náměstí; rejst. č. ÚSKP 44571/1-2084

Samostatně stojící dům s velkou zahradou při hlavní průjezdni komunikaci dokládá původní nikoli řadovou zástavbu. Je zástupcem pozdně barokní zástavby centra Zbraslavi, která zůstala zachována bez větších změn dodnes. Jednopatrový volně v uliční čáře stojící dům s valbovou střechou krytou bobrovkami. Průčelí je trojosé s mělkým rizalitem ve středu. Fasáda členěna jednoduchou kordonovou a korunní římsou a šambránami kolem oken. Vchod na střední ose s kamenným ostěním se světlíkem. Vstupní chodba segmentově zaklenuta. Na východě k domu přiléhá přízemní objekt na půdorysu L, který je plochostropý se sedlovou střechou krytou pálenou krytinou.

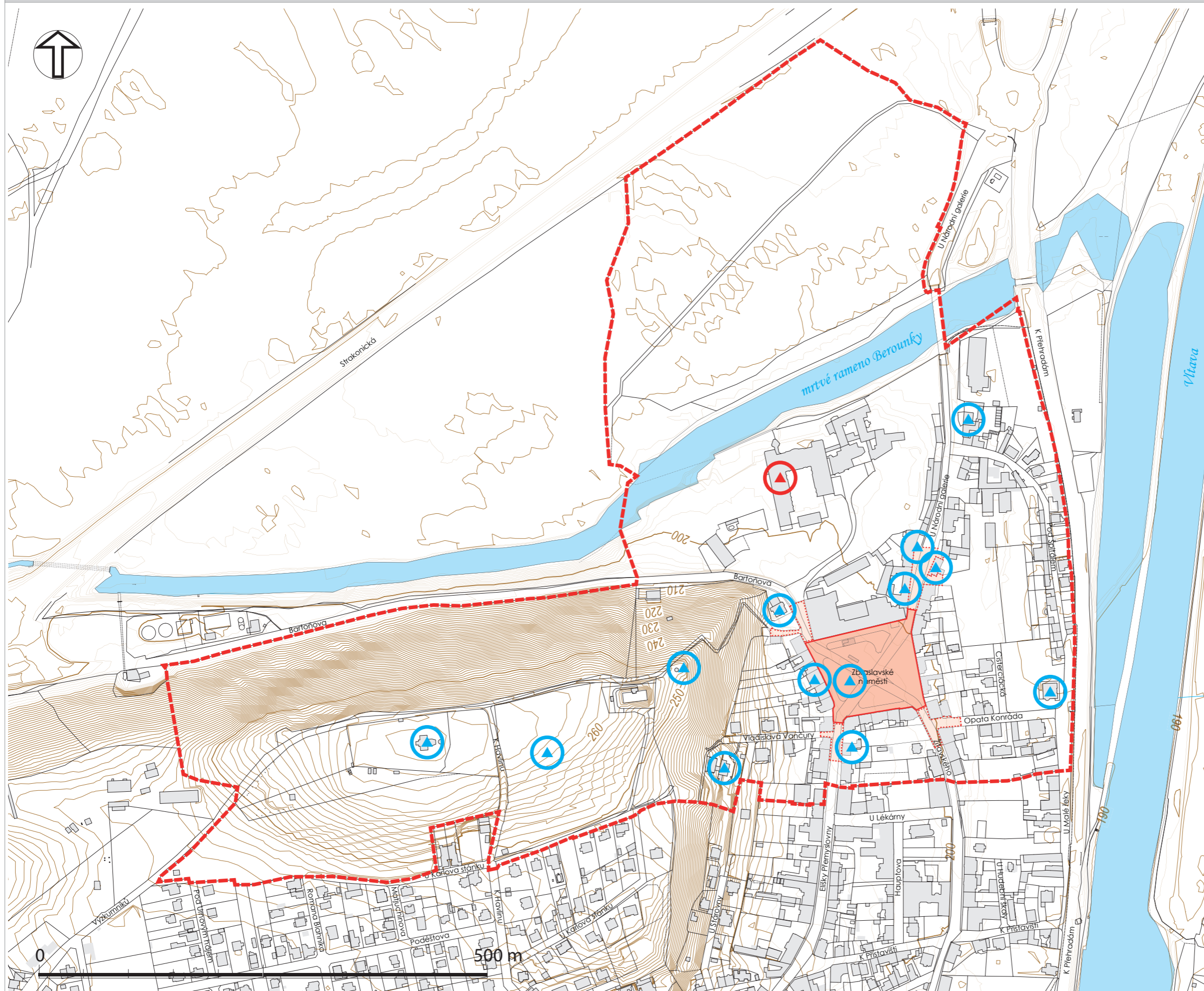
Obr. 23.
Dům čp. 451
(rejst. č. ÚSKP
44571/1-2084).

Čp. 474 – Myslivna, ulice U Národní galerie, rejst. č. ÚSKP 41356/1-2056

Jednopatrový objekt s branou v pohledově exponované poloze při hlavní průjezdní komunikaci před vjezdem na Zbraslavské náměstí. Dům renesančního původu je pozoruhodná součást historické zástavby obce jak po stránce architektonické, tak urbanistické. Uplatňuje se příznivě spolu s další nízkou zástavbou v blízkosti zámku. Budova renesančního původu (první zmínky z roku 1564). Jednopatrová budova, ze strany ulice přízemní na půdorysu L s polovalbovou střechou a bránou, zaklenutou stlačeným obloukem, jemuž odpovídá oblouk římsy uzavírající bránu. Podélné uliční průčelí osmiosé s portálem s nadsvětlíkem má kamenné ostění s kapkami. Okna se šambránami se štukovými supraportami a parapety. Plochu člení lizény. Štítová stěna dvojosá s hlavní římsou zalomenou a se dvěma okrouhlými okny ve štítě. Pod zalomením římsy plastický nápis: Nro: 2do, RE A. D. 1794. Dům podsklepen. Přízemí předního traktu je pod úrovní okolního terénu. Na jižní straně sklepní plochostropé místnosti, ve středu a na severu místnosti klenuté segmentovou klenbou s výsečemi, v chodbičce výseče s hřebínky. Schodiště dvouramenné dřevěné, původní stupně. V 1. patře místnosti plochostropé, na jihu s nosným trémem, na severu s fabiony. Přízemí novodobě upraveno dveře do ocelových zárubní, betonové podlahy s dlažbami. Na schodišti do půdy zachováno barokní okno se zalomeným zdobeným kováním. Krov je hambalkový.

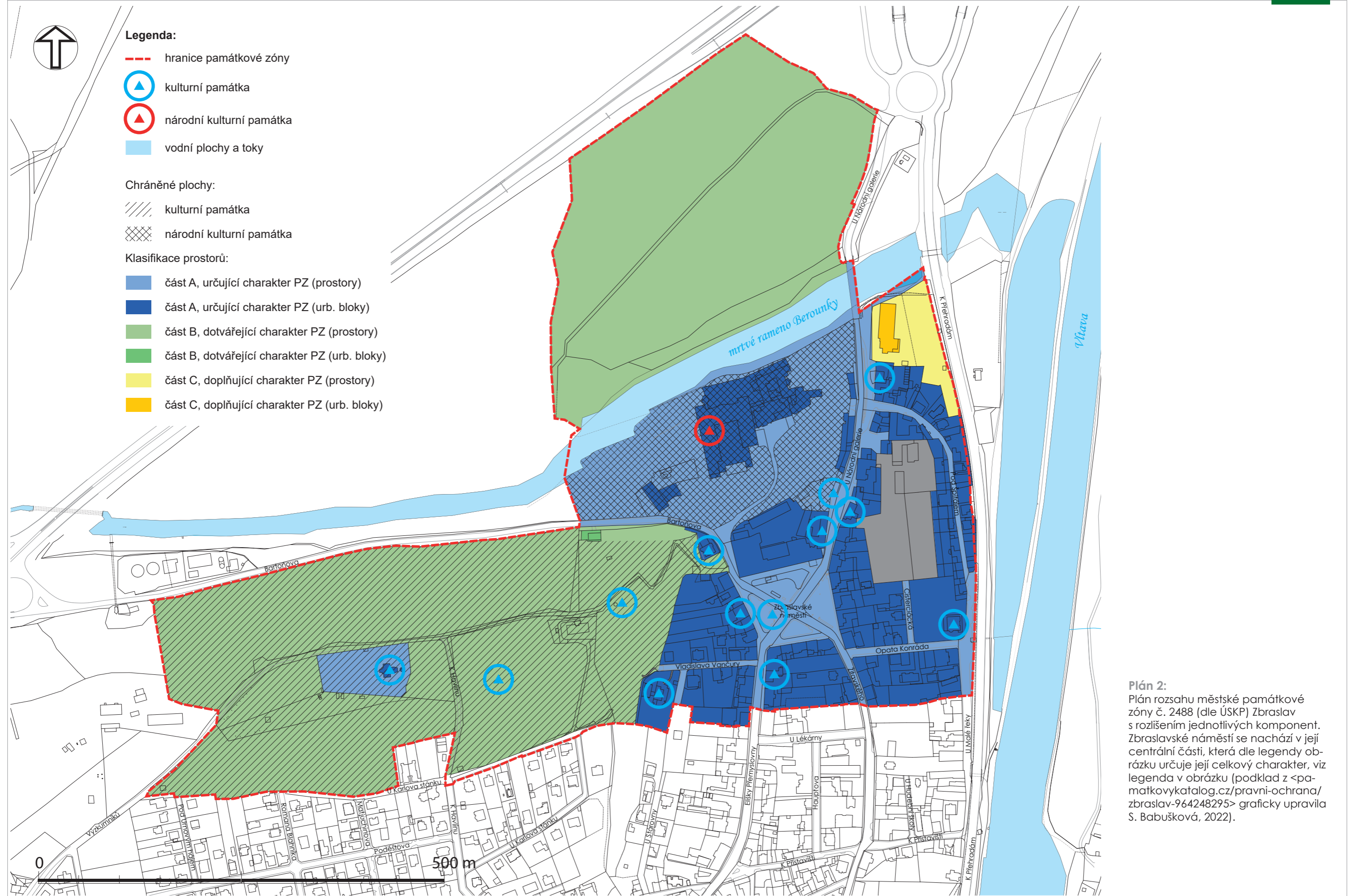

Obr. 24.
Dům čp. 451 (rejst. č. ÚSKP 41356/1-2056).

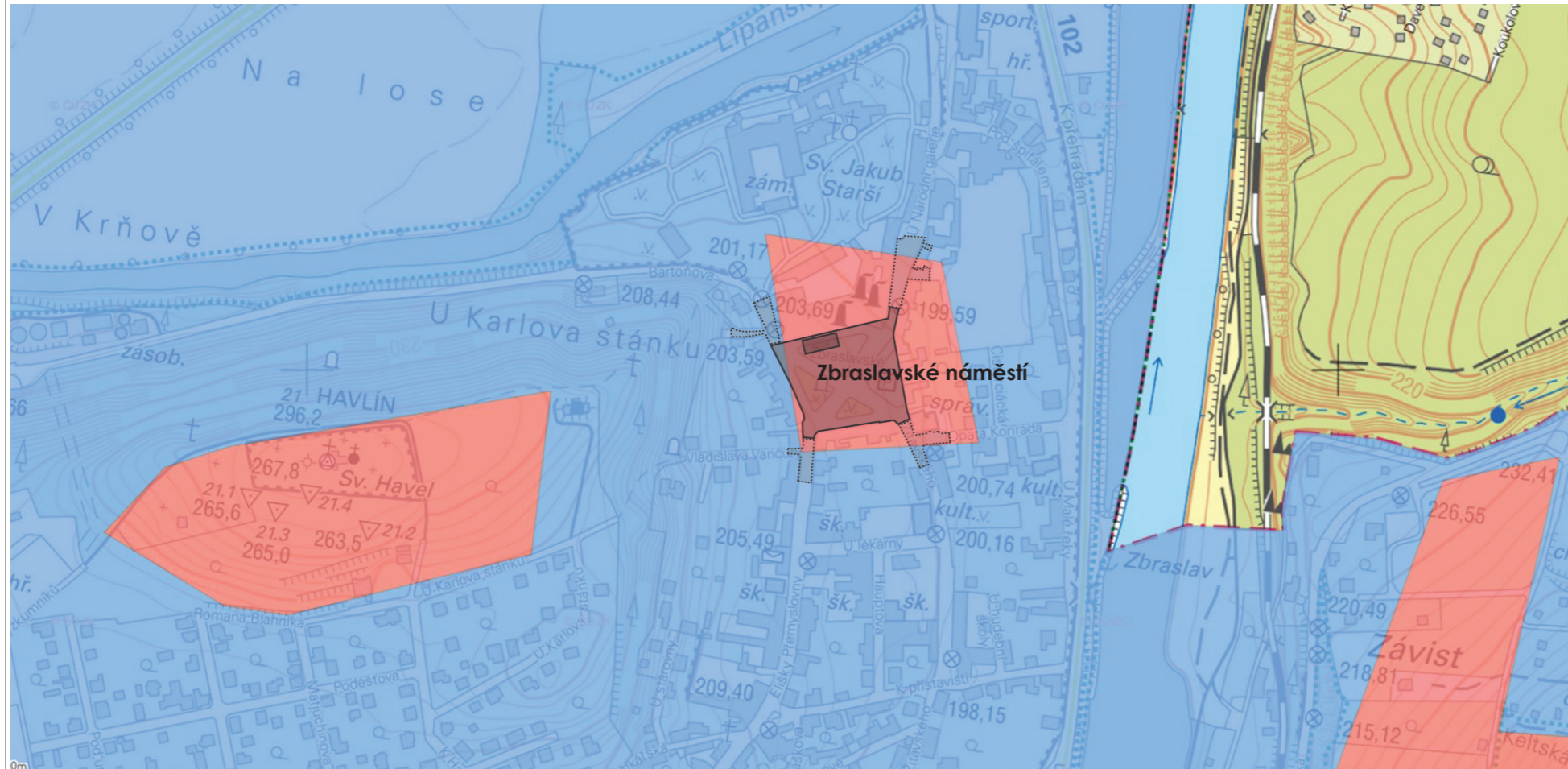

Plán 1:
 Plán rozsahu městské památkové zóny č. 2488 (dle ÚSKP) Zbraslav. **Červenou přerušovanou čarou** je vymezen její obvod v katastrální mapě. **Červenou barvou** je vyznačena plocha Zbraslavského náměstí s úseky přilehlých ulic dotčených revitalizací; **modré značky** – zapsané kulturní památky, **červené značky** – národní kulturní památky (podklad z <pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/zbraslav-964248295> graficky upravila S. Babušková, 2022).

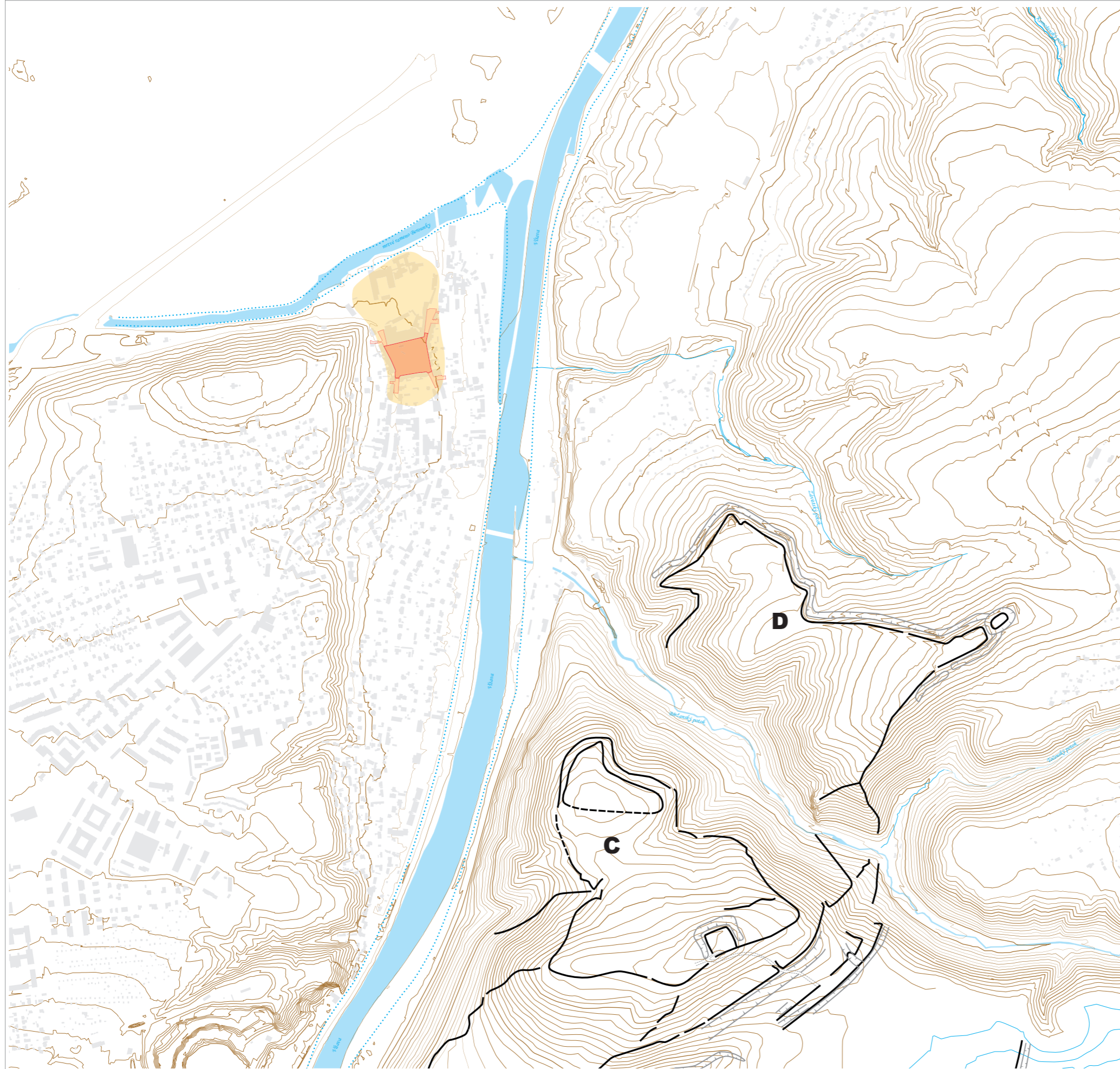
ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

Plán 3:

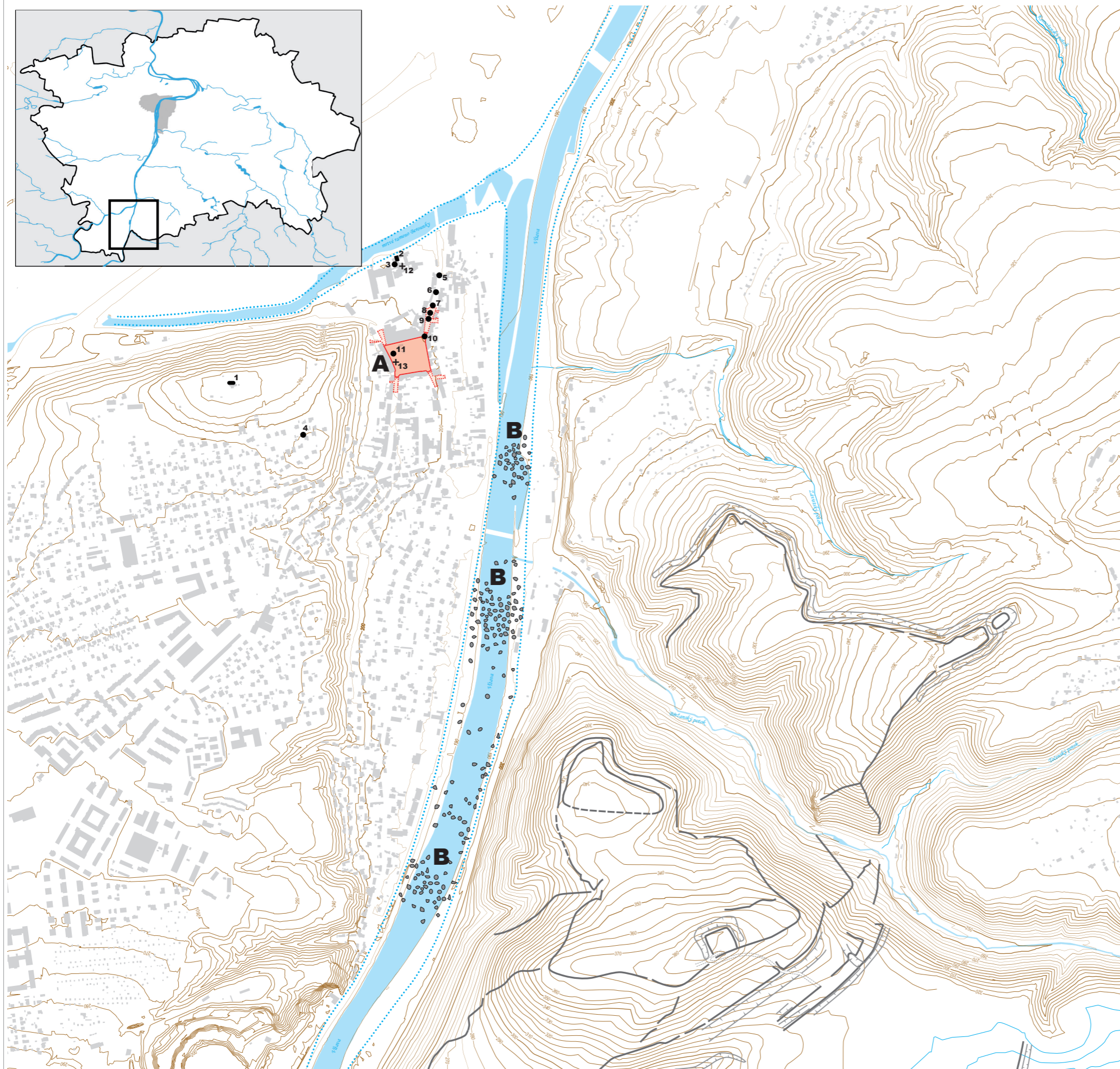
Výřez z mapy Státního archeologického seznamu. **Červeně** – území s archeologickými nálezy I (předpoklad nálezů archeologických artefaktů je velmi vysoký); **modře** – území s archeologickými nálezy II (míra pravděpodobnosti nálezů artefaktů a objektů osídlení je středně pravděpodobná); **tmavě šedě** – plocha Zbraslavského náměstí s přílehlými částmi navazujících ulic (podklad z <geoportal.npu.cz/ISAD/> graficky upravila S. Babušková, 2022).

Plán 4:

Výřez z katastrální mapy Zbraslavi, Točné a Lhoty u Dolních Břežan s vyznačením předpokládaného rozsahu osídlení v pravěku a protohistorii (cca 5500–0 př. n. l.).

Legenda: **červeně** – plocha Zbraslavského náměstí; **žlutě** – osídlení v okolí Zbraslavského náměstí; **C** – hradiště Závist s liniemi opevnění (v pozdním halštatu až pozdním latěnu, osídlení doloženo na místě akropole i v 6.–8. století); **D** – poloha Šance, tzv. předsunuté opevnění Závisti (doba existence latěn).

(Převzato z CHYTRÁČEK – BERNAT 2000; do podkladu z <<https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam>> zakreslila S. Babušková, 2022.)

Plán 5:

Mapa osídlení a centrálních lokalit v okolí Zbraslavi (na území dnešních katastrů Zbraslav, Točná a Lhota u Dolních Břežan).

Legenda: **červeně** – plocha Zbraslavského náměstí s úseky přilehlých ulic; **černý kroužek** – raně středověké osídlení doložené archeologickým výzkumem; **černý křížek** – raně středověký hrob. Písmeny vyznačena důležitá **sídlení polohy: A** – centrum Zbraslavi/dnešní Zbraslavské náměstí; **B** – brody přes Vltavu v pravěku či středověku (dle geologického profilu řečiště).

Architektura: **1** – románský tribunový kostel sv. Havla; **2** – románský řádový dům kladrubských benediktinů (výzkum prelatury SÚRPPO a PSPPOP).

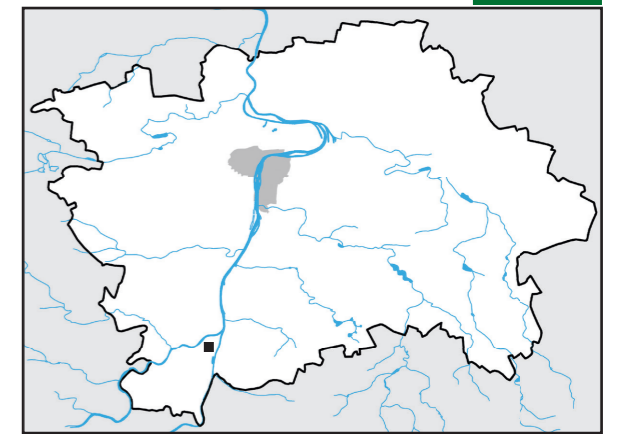
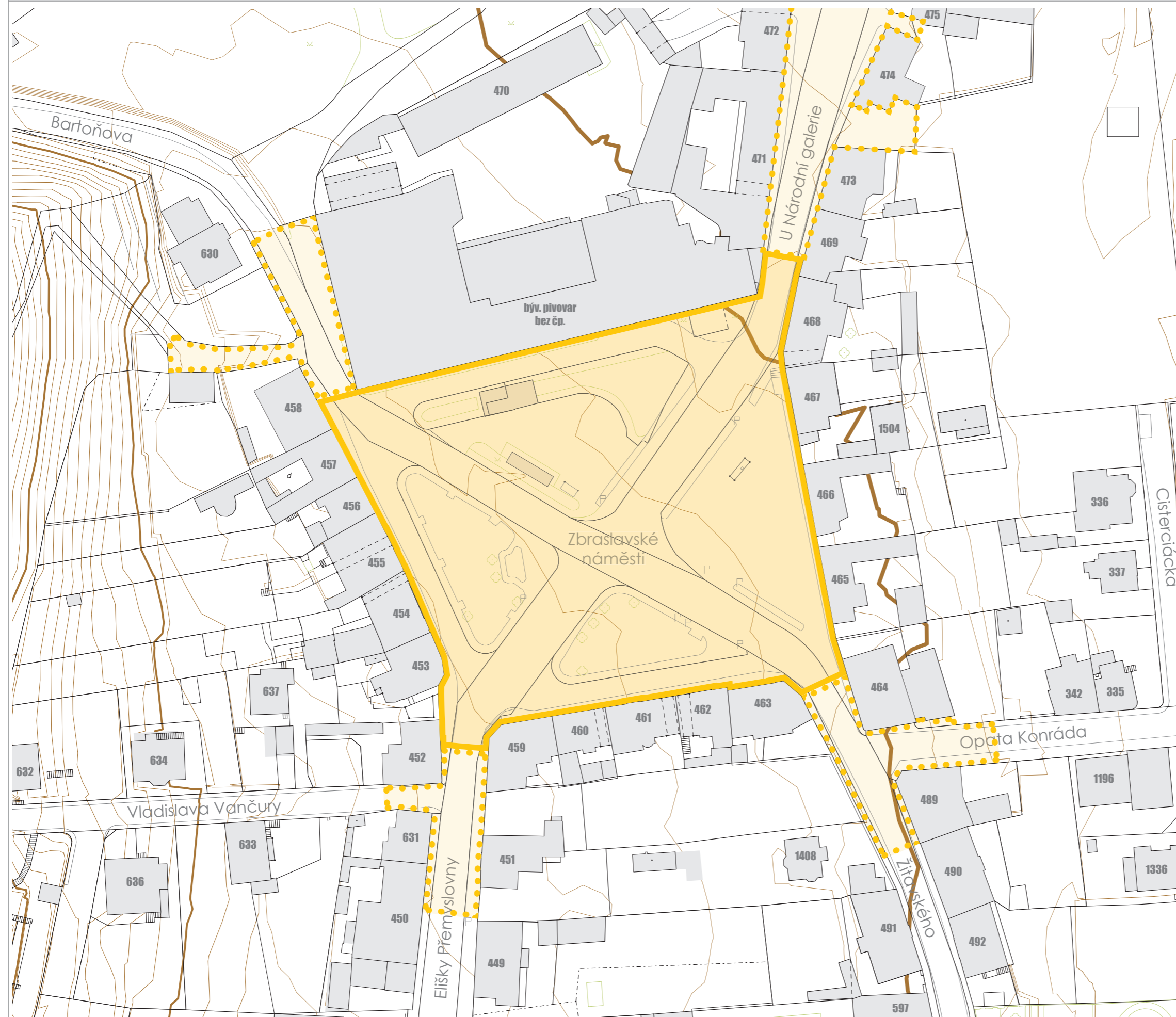
Sídlištní nálezy: **3** – časně slovanská polozemnice (výzkum PSPPOP, 1984); **4** – keramika z ul. U Karlova stánku (nález Ing. J. Jurenky);

5–10 – zlomky keramiky z ul. U Národní galerie (nálezy M. Stříhavy); **11** – keramika z výzkumu na Zbraslavském náměstí (výzkum ÚAPPŠČ, 1994).

Pohřebiště: **12** – dětský hrob (výzkum PSPPOP, 1984); **13** – pohřebiště na Zbraslavském náměstí (výzkum ÚAPPŠČ 1994–1995).

(Převzato z CHYTRÁČEK – BERNAT 2000; do podkladu z <[https://www.geoportpraha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam](https://www.geoport Praha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam)> zakreslila S. Babušková, 2022.)

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

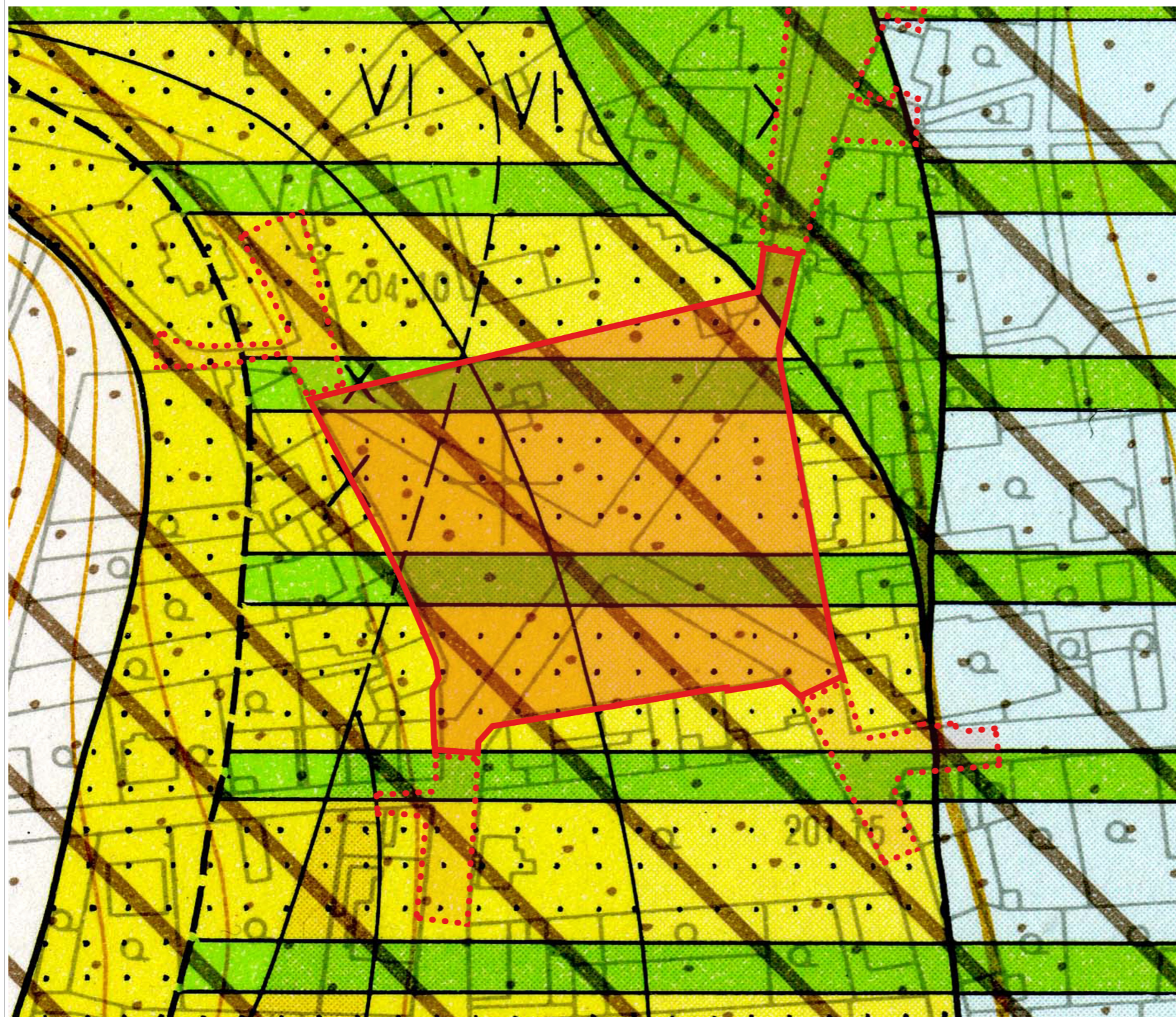
Plán 6:

Praha 5-Zbraslav. Plocha Zbraslavského náměstí, ppč. 26, 32, 33/1, 33/2, 34–39 a části přilehlých ulic: Bartoňova ppč. 3161/1, 249, 703/1; Elišky Přemyslovny ppč. 3163/25, 225; U Národní galerie 3162, 14/2, 40; Žitavského ppč. 3161/1, 226, 176/1 a Otakara Konráda ppč. 124 dotčených revitalizací (**žlutě**) na výřezu z katastrální mapy Prahy – současný stav. **Plně** – první, a **tečkovaně** – druhá fáze revitalizace náměstí.

(podle studie firmy Ateliér Tečka do podkladu z <<https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam>> zakreslila S. Babušková, 2022).

Plán 7:

Ortofoto mapa Zbraslavského náměstí a přilehlé zástavby (staženo z <<https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam>> [vid. 2022-02-05]).

Horniny předkvartérního (skalního) podkladu

letenské vrstvy - tmavošedé droby
a siltovce s lavicemi tmavých pískovců

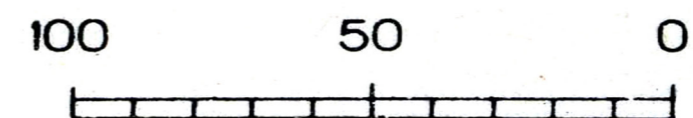
Horniny pokryvných útvarů

2 4 6 10 a více m

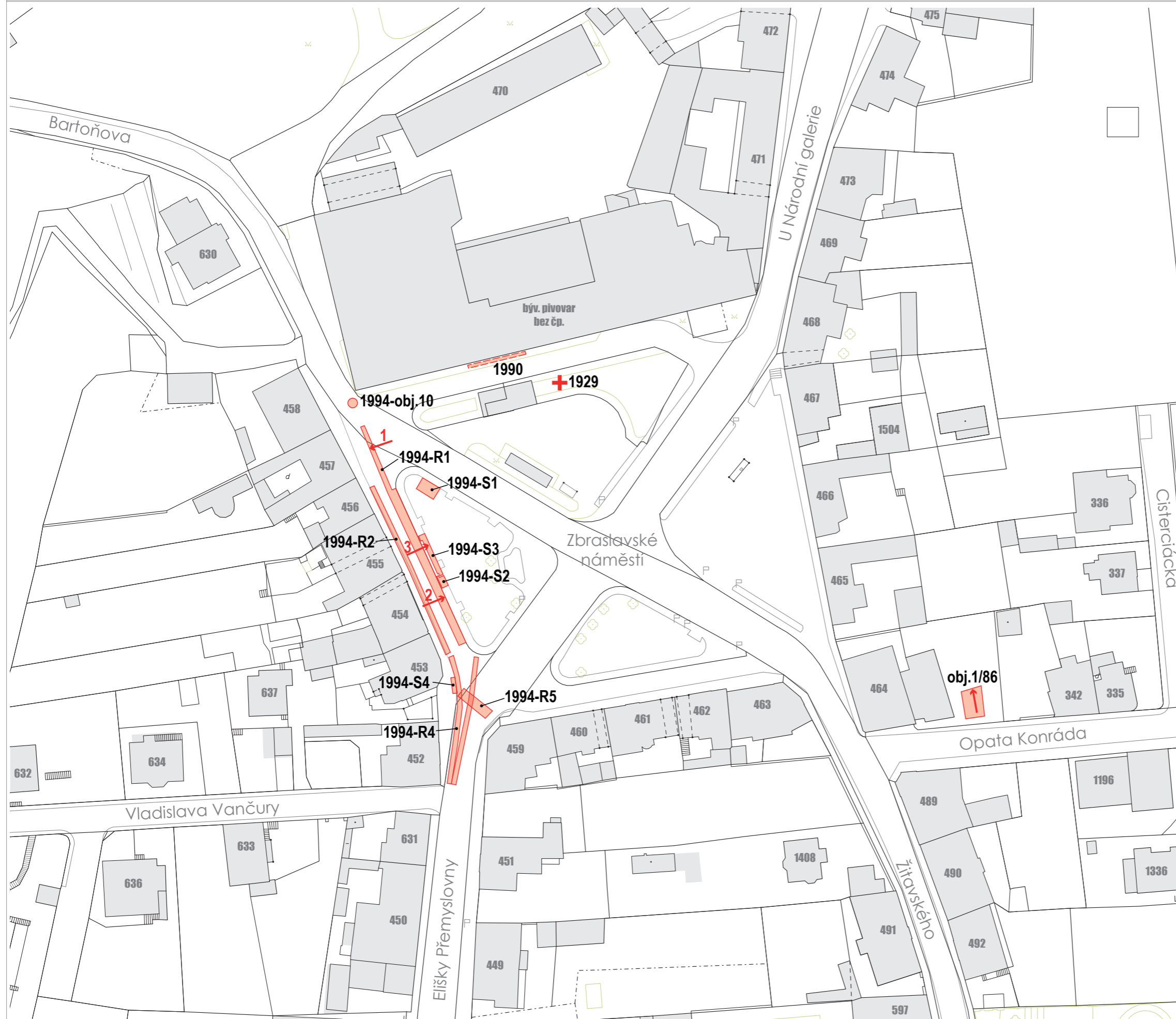
IV	VI	X	>
IV	VI	X	>
IV	VI	X	>
IV	VI	X	>
IV	VI	X	>
IV	VI	X	>

píscité štěrky a písky teras Vltavy
a jejich větších přítoků (včetně
holocenních štěrků v korytě Vltavy)

zahliněné štěrkopisky, přemístěné

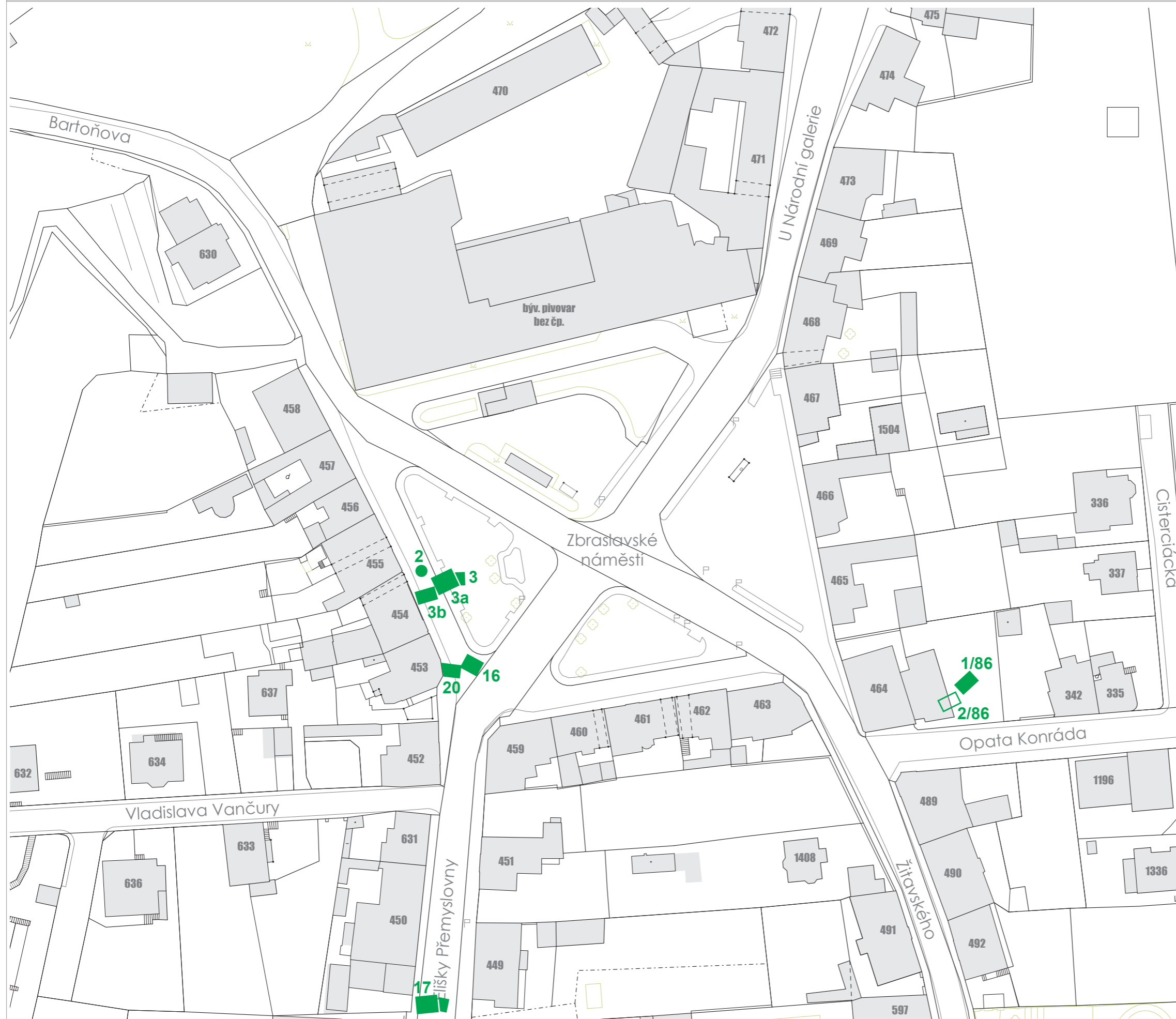
hlinitopíscité a píscité holocenní náplavy
s bahnitými a štěrkovými polohamihlinitopíscité, štěrkovité až úlomkovité
holocenní náplavyspraše a sprašové hlíny, místy se
soliflukčními polohami a úlomky břidlicváté písky, místy zahliněné,
nebo střídající se s polohami
sprašových hlin a úlomky břidlic**Plán 8:**

Výřez z mapy geologických poměrů na ploše Zbraslavského náměstí a v jeho nejbližším okolí, měřítko upraveno podle předchozích výřezů (převzato z PACÁK – HAVLÍČEK – CHÁB 1975). Detailní popis geologické situace je rozebrán v kapitole 2 (graficky upravila S. Babušková, 2022).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE - PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

Plán 9:
Praha 5-Zbraslav. Zbraslavské náměstí a okolí.
Archeologicky zkoumané plochy (**červeně**)
v okolí Zbraslavského náměstí s vyznačeným
rokem výzkumu a popisem sond vyznačené do
katastrální mapy Prahy.
(do podkladu z <<https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otvorena-data/seznam>> podle nále-
zové zprávy zakreslila S. Babušková, 2022).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

Plán 10:
 Praha 5-Zbraslav. Zbraslavské náměstí a okolí.
 Poloha odkrytých chat/obydlí z období halštatu
 (**zeleně**) v okolí Zbraslavského náměstí vynesena
 do katastrální mapy Prahy. **Zelená tečka** – knovíz-
 ský hrob.
 (podle nálezové zprávy CHYTRÁČEK – BERNAT 2000
 do podkladu z <[https://www.geoportalpraha.
 cz/cs/data/otvorena-data/seznam](https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otvorena-data/seznam)> zakreslila
 S. Babušková, 2022).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

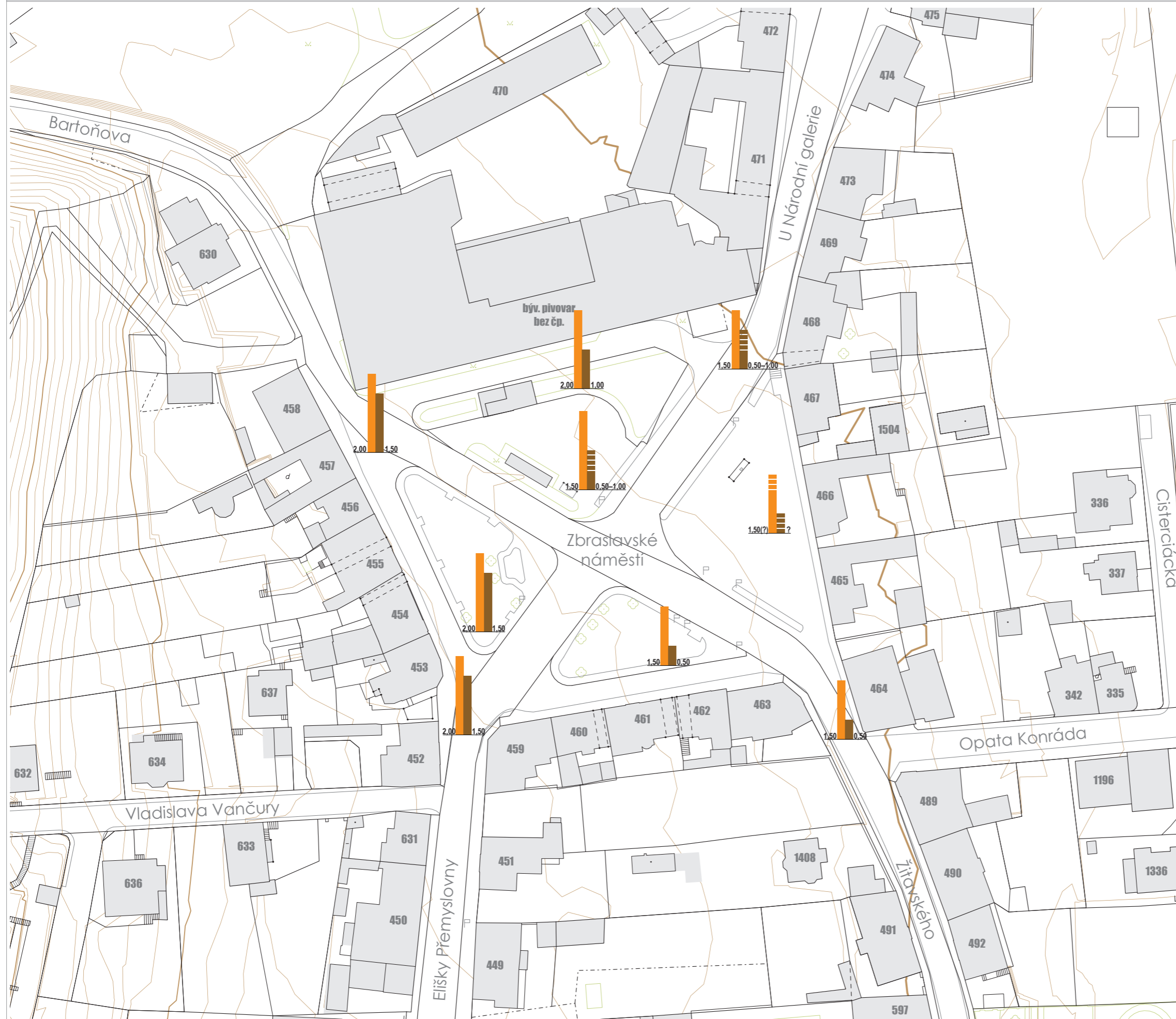
Plán 11:

Praha 5-Zbraslav, Zbraslavské náměstí a okolí. Poloha odkryté části raně středověkého pohřebiště (**hnědě**) v okolí Zbraslavského náměstí vynesena do katastrální mapy Prahy. **Kroužek** – doklady osídlení; **křížek** – hrobový nález.

Sídlištní nálezy: 8–10 – zlomky keramiky z ul. U Národní galerie (nálezy M. Střihavky); **11** – keramika z výzkumu na Zbraslavském náměstí (výzkum ÚAPPŠČ, 1994); **pohřebiště: 12** – dětský hrob (výzkum PSPPOP, 1984); **13** – pohřebiště na Zbraslavském náměstí (výzkum ÚAPPŠČ 1994–1995).

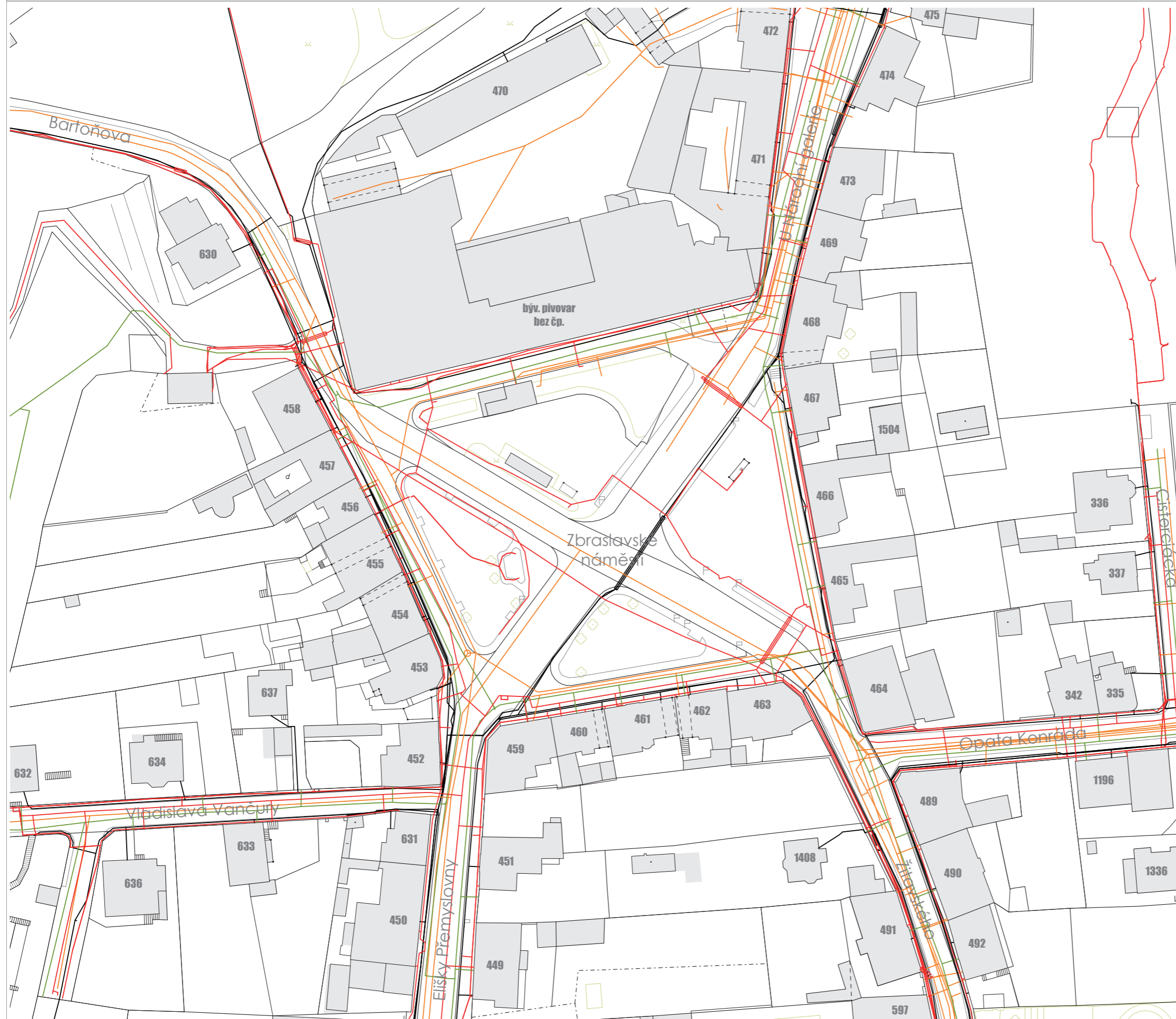
(podle náleзовé zprávy BERNAT – LUTOVSKÝ – VAŘEKA 1997 do podkladu z <<https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otvorena-data/seznam>> zakreslila S. Babušková, 2022).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE - PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

Plán 12:
 Praha 5-Zbraslav, Zbraslavské náměstí a okolí.
 Mapa mocností archeologických terénů. **Oran-
 žově** – celková mocnost; **hnědě** – pravěk + středo-
 věk.
 (podle dat autorů do podkladu z <[https://www.
 geoportalpraha.cz/cs/data/otevrena-data/se-
 znam](https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam)> zakreslila S. Babušková, 2022).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE - PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

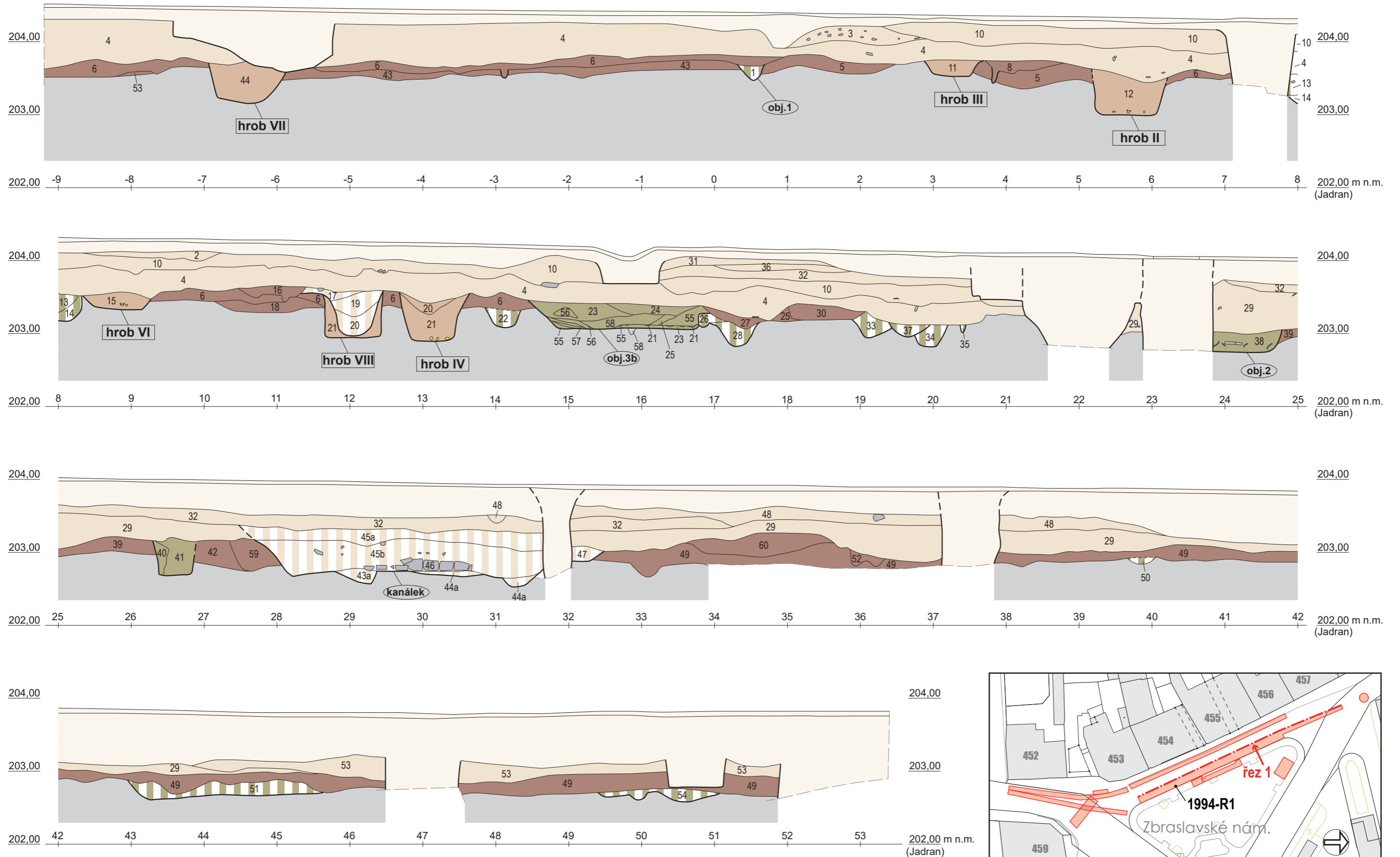
Legenda:

- vodovod
- teplovod
- silnoproud (el.)

Plán 13:

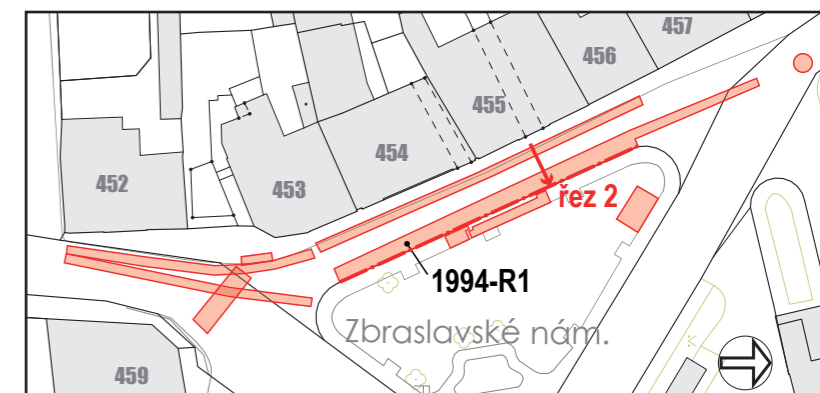
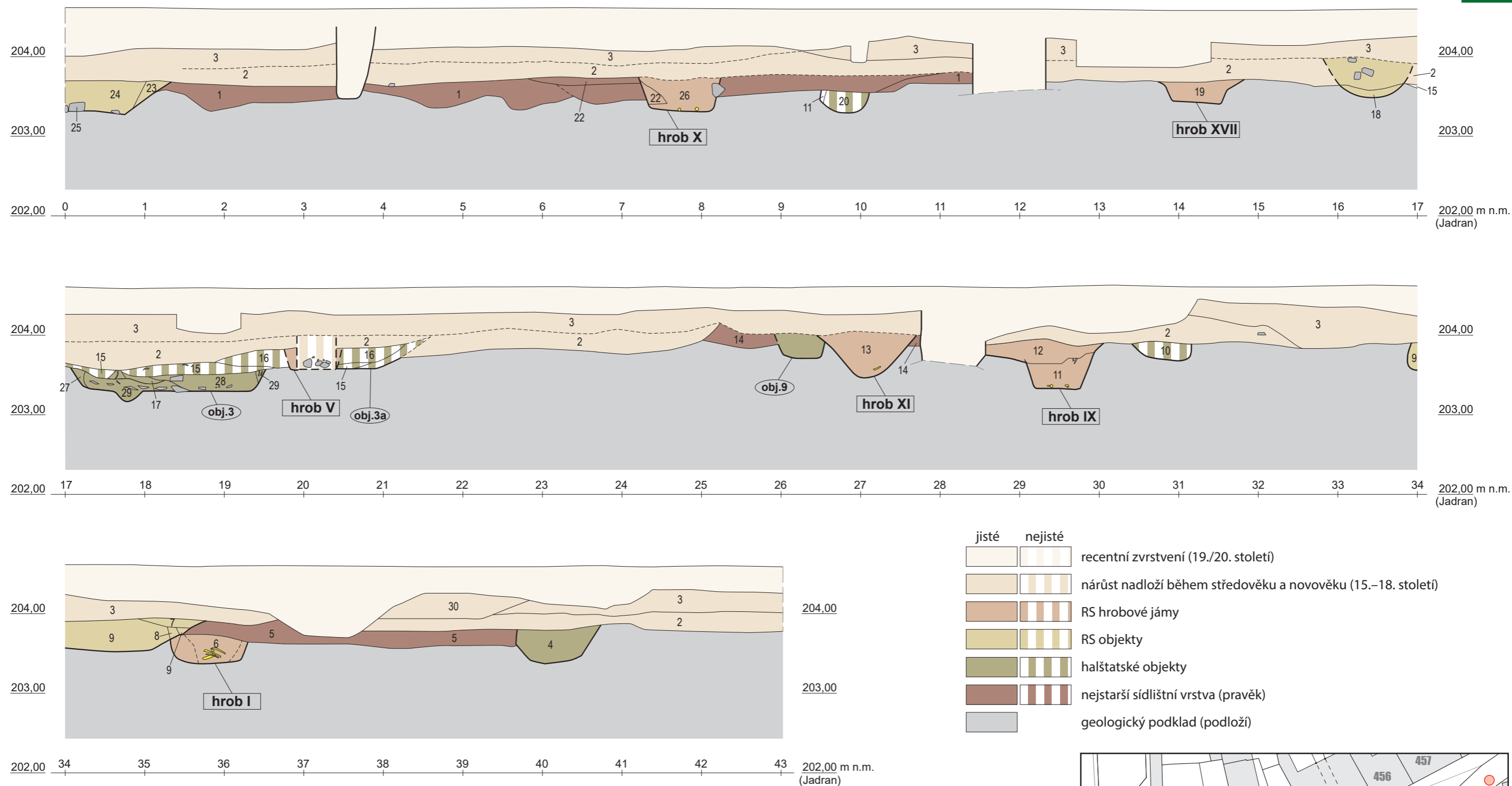
Praha 5-Zbraslav, Zbraslavské náměstí a okolí.
 Technická infrastruktura/inženýrské sítě.
 (zdroj <<https://www.geoportalpraha.cz/cs/data/otevrena-data/seznam>> [vid. 2022-03-02]).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

Plán 14:
Západní řez výkopem pro kanalizaci na Zbraslavském náměstí. Barevně vyznačeny jednotlivé horizonty osídlení; legenda na následující straně. Výzkum z roku 1994 (podle BERNAT – LUTOVSKÝ – VAŘEKA 1997, upravila S. Babušková, 2022).

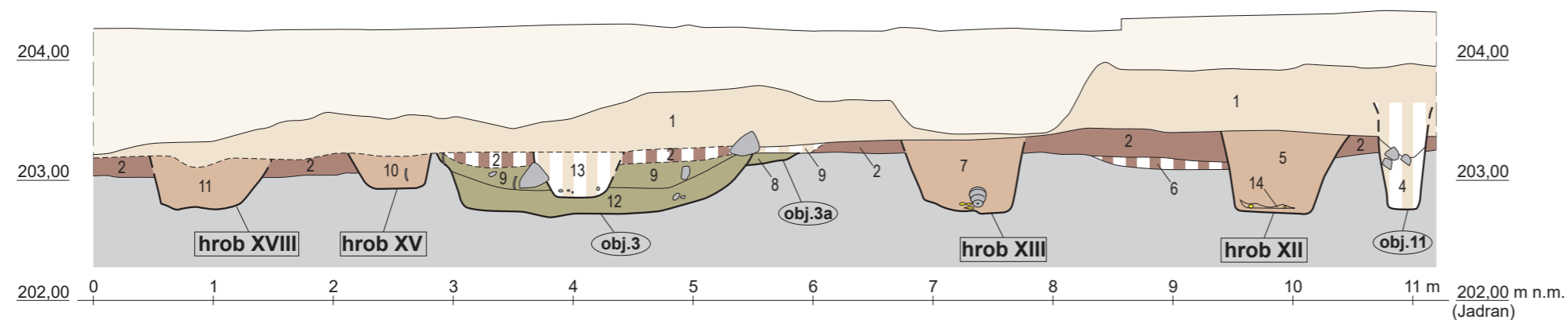
ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

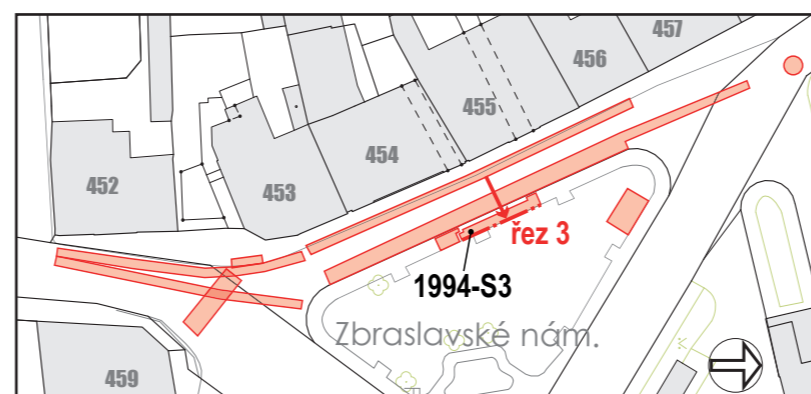
Plán 15:

Východní řez výkopem pro kanalizaci na Zbraslavském náměstí. Barevně vyznačeny jednotlivé horizonty osídlení. Výzkum z roku 1994 (podle BERNAT – LUTOVSKÝ – VAŘEKA 1997, upravila S. Babušková, 2022).

ARCHEOLOGICKÁ REŠERŠE – PLÁNOVÁ DOKUMENTACE

jisté	nejisté	
		recentní zvrstvení (19./20. století)
		nárůst nadloží během středověku a novověku (15.–18. století)
		RS hrobové jámy
		RS objekty
		halštatské objekty
		nejstarší sídlištní vrstva (pravěk)
		geologický podklad (podloží)

Plán 16:

Východní řez výkopem pro kanalizaci v sondě S3 na Zbraslavském náměstí. Barevně vyznačeny jednotlivé horizonty osídlení. Výzkum z roku 1994 (podle BERNAT – LUTOVSKÝ – VAŘEKA 1997, upravila S. Babušková, 2022).

10. Seznam zkratk

AMČR — Archeologická mapa Čech
 ARUP — Archeologický ústav AV ČR Praha
 HaD — pozdní doba halštatská
 LtA — časná doba laténská
 NPÚ — Národní památkový ústav
 ÚAPPSČ — Ústav archeologické památkové péče středních Čech
 ÚSKP — Ústřední seznam kulturních památek

11. Výběr z literatury

BENEŠOVÁ, Klára – JEČNÝ, Hubert – STEHLÍKOVÁ, Dana – TRYML, Michal
 1986: Nové prameny k dějinám klášterního areálu cisterciáků na Zbraslavi, *Umění* 34, 385–408.

BERNAT, Jiří – CHYTRÁČEK, Miloslav – VÁVRA, Miloš
 2001: Pravěké osídlení na soutoku Berounky s Vltavou v Praze-Zbraslavi, *Archeologie ve středních Čechách* 5/1, 321–332.

BERNAT, Jiří – LUTOVSKÝ, Michal – VÁŘKA, Pavel
 1997: Zbraslav v raném středověku. Pohřebiště na Zbraslavském náměstí, *Archeologie ve středních Čechách* 1, 341–382.

ČESALOVÁ, Hana
 1971: Praha-Zbraslav, okr. Praha 5 (414), *Bulletin záchranného oddělení* 1970.

DOBISÍKOVÁ, Milena
 1997: Antropologické zhodnocení kosterních pozůstatků ze Zbraslavi, *Archeologie ve středních Čechách* 1, 383–386.

DRAGOUN, Zdeněk
 1988: Praha 5-Zbraslav, *Pražský sborník historický* 21, 199–200.
 1992: Praha 5-Zbraslav, okr. Praha 5, *Výzkumy v Čechách* 1988–89, 128.
 1993: Praha 5-Zbraslav, Zbraslavský zámek, kostel sv. Jakuba, *Pražský sborník historický* 26, 212.
 1995: Praha-Zbraslav, okr. Praha 5. Zbraslavský zámek, kostel sv. Jakuba, parcela č. 1, *Výzkumy v Čechách* 1990–92, 296.

DRAGOUN, Zdeněk – KUNA, Martin
 1987: Praha 5-Zbraslav, *Výzkumy v Čechách* 1984–85, 171.

DRAGOUN, Zdeněk – STEHLÍKOVÁ, Dana
 1992: Archeologické a stavebně historické výzkumy v areálu prelatury zbraslavského kláštera v letech 1984–1989, *Staletá Praha XXII*, 135–164.

FRIDRICHOVÁ, Marie – FRIDRICH, Jan – HAVEL, Josef – KOVÁŘÍK, Jan
 1995: Praha v pravěku. Praha.

HOLEC, František a kol.
 1988: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha a okolí. Praha.
 1996: *Kronika Královské Prahy a obcí sousedních. Díl IV. Připojené obce a zaniklé osady.* Praha.

HORÁKOVÁ-JANSOVÁ, Ludmila
 1931: Žárový hrob z pozdní doby bronzové ze Zbraslavi (okr. Praha-venkov), *Zprávy ČSSAÚ* 2–3, 84–86, 12–23.

HORYNA, Mojmír
 1984: Nález románského zdiva v objektu prelatury na Zbraslavi, *Umění* 32, 25–36.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina – SPURNÝ, Václav – VENCLOVÁ, Natalie
 1992: Nálezové zprávy Státního archeologického ústavu v Praze 1919–1952. Praha.

CHYTRÁČEK, Miloslav – BERNAT, Jiří
 1986: Nálezová zpráva. Záchranný výzkum v Praze – Zbraslavi. Uloženo: Archiv NZ ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i., čj. 8559/00.
 2000: Pozdně halštatské a časně laténské sídliště v Praze-Zbraslavi – Late Hallstatt and Early La Tene Settlement at Prague-Zbraslav, *Památky archeologické* 61/2, 255–313.

CHYTRÁČEK, Miloslav – BERNAT, Jiří – KREČKOVÁ, A.
 2003: Praha-Zbraslav, obv. Praha 5, Ul. Opata Konráda, *Výzkumy v Čechách* 2000, 222.

JEŘÁB, J.
 2016: Nálezová zpráva o provedení ZAV provedeného v průběhu výstavby bytového domu Rezidence Zbraslav v ulici Pod Špitálem parc. č. 111, 112/1 a 112/2 v katastr. území Zbraslav. Uloženo: Archaia Praha, o. p. s.

JEČNÝ, Hubert – TRYML, Michal
 1982: Praha 5 – Zbraslav, okr. Praha 5, *Výzkumy v Čechách* 1978–79, 107.
 1983: Pohřebiště Přemyslovců na Zbraslavi. *Umění* 13. století v českých zemích. Praha, 197–200.

KAŠPAR, Vojtěch – POLCAR, David – VYŠOHLÍD, Martin
 2011: Nálezová zpráva o provedení zjišťovacího archeologického výzkumu provedeného na parcele č. 25, ul. U Národní galerie čp. 471 v katastrálním území Zbraslav v Praze 5. Uloženo: Archaia Praha, o. p. s., čj. 359/11.

KUČA, Karel
 2002: Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Praha.

KUTHAN, Jiří
 1978: Cisterciácký klášter a pohřebiště posledních Přemyslovců na Zbraslavi, *Pražský sborník historický* XI, 81–100.
 1987: Středoevropské metamorfozy pravoúhlého chóru. (K interpretaci archeologického výzkumu na Zbraslavi), *Časopis Národního muzea*, čís. 156, 33–70.

LUTOVSKÝ, Michal – SMEJTEK, Lubor a kol.
 2005: Praha pravěká. Praha.

NYPLOVÁ, Zdenka
 1933: Zámek Zbraslav. Dějiny a popis. Zbraslav n. Vlt.

OPRAVIL, Emanuel
 2000: Výsledky analýzy zuhelnatělého dřeva ze Zbraslavi (HaD–LTA), *Památky archeologické* 91, 314.

PACÁK, K. – HAVLÍČEK, V. – CHÁB, Jan
 1975: Podrobná inženýrsko-geologická mapa. List mapy Praha 8-7, měřítko 1: 5 000, České Budějovice 1975.

PAŠEK, Karel
 1995: Zbraslavské listy. Zbraslav.

PETŘÍČKOVÁ, Jitka
 1997: Přehled osteologických nálezů ze Zbraslavi, *Archeologie ve středních Čechách* 1, 387–388.

POCHE, Emanuel et. al.
 1982: Umělecké památky Čech 4. Praha.

PROKOPOVÁ, Irena
 2001: Václav II. a založení zbraslavského kláštera, *Historický obzor* 12, 146–158.

PRIX, Dalibor a kol.
 2017: Umělecké památky Prahy. Praha.

SANDANUSOVÁ, Anna
 2014: Osídlení Zbraslavka v raném středověku. Archeologická regionální studie. Rukopis nepublikované bakalářské práce. Uloženo: ÚPA FF UK v Praze.

SKRUŽNÝ, Ludvík

1969: Hradištní keramika ze Zbraslavi a okolí, Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství 1/1, 39–43.

VARHANÍK, Jiří

1983: Příspěvek ke stavební historii cisterciáckého kláštera Aule Regia na Zbraslavi. Umění 13. století v českých zemích. Praha, 305–309.

VYŠOHLID, Martin

2011: Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu na parcele č. 5, ul. U Národní galerie čp. 471 v katastrálním území Zbraslav v Praze 5. Uloženo: Archaia Praha, o. p. s., čj. 359/11.

VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan

1997: Encyklopedie českých klášterů. Praha.

TRYML, Michal – DRAGON, Zdeněk

1981: Praha 5-Zbraslav, okr. Praha 5, Výzkumy v Čechách 1976–1977, 112.

ZEMANOVÁ, Petra

2014: Praha 5-Zbraslav, ul. Cisterciácká ppč. 86/1, 86/11, 91/1; akce: Panské zahrady, Cisterciácká, prodloužení komunikace, inženýrské sítě. Uloženo: ÚAPPSC, čj. 1952/2014.

ŽEMLIČKA, Josef

1974: Osídlení Zbraslavská od 10. do počátku 15. století, Památky archeologické LXV/2, 419–465.